

Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic

**A FAVOR
DE L'ÈXIT
ESCOLAR**

Llatí

Identificació i desplegament
a l'educació secundària obligatòria

Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic

Llatí

Identificació i desplegament
a l'educació secundària obligatòria

Aquest llibre està publicat amb una llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObra Derivada 4.0.

No es permet l'ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Aquest document ha estat elaborat per un grup de treball coordinat pel Dr. Jaume Sarramona.

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

Elaboració: **Direcció General de Currículum i Personalització**

Edició: **Gabinet Tècnic**

1a edició: **març de 2021**

Disseny de la coberta: **Estudi Carne Vives**

Índex

Presentació	4
Introducció	5
Competències bàsiques de Llatí	7
Dimensió comprensió lectora	8
• Competència 1. Interpretar els trets contextuals, discursius i lingüístics d'un text per comprendre'l ..	9
Dimensió expressió escrita	15
• Competència 2. Escriure textos en la llengua pròpia i en llengua llatina de tipologia diversa i estructura morfosintàctica senzilla.....	16
Dimensió comunicació oral	24
• Competència 3. Comprendre i produir textos orals en la llengua pròpia i en llengua llatina de tipologia diversa, i emprar estratègies d'interacció senzilles.....	25
Dimensió històrica i sociocultural	30
• Competència 4. Interpretar la cosmovisió que contenen els fets històrics i les manifestacions culturals romanes, i establir vincles amb els temps actuals.....	31
Dimensió transversal actitudinal i plurilingüe	40
Annex 1	
Continguts clau de les dimensions	42
Annex 2	
Relació entre els continguts clau i els continguts curriculars	43
Annex 3	
Competències i nivells de gradació	47
Annex 4	
Portals de referència del Departament d'Educació	48

Presentació

El Govern de la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Departament d'Educació, promou i lidera una ofensiva de país a favor de l'èxit escolar, amb l'objectiu de millorar els resultats educatius i reduir les taxes de fracàs escolar i d'abandó dels estudis.

La Unió Europea ha establert objectius educatius en la Resolució del Consell relatiu a un marc estratègic per a la cooperació europea en l'àmbit de l'educació i la formació amb vista a l'Espai Europeu d'Educació i més enllà (2021-2030). En virtut d'aquesta cooperació, Catalunya es compromet a dedicar esforços pel que fa a la prioritat estratègica primera, que consisteix en el compromís d'augmentar la qualitat, l'equitat, la inclusió i l'èxit en tots els àmbits de l'educació i la formació, així com pel que fa als altres quatre objectius estratègics inclosos en la Resolució.

També es tindran en compte els objectius de desenvolupament sostenible (ODS), inclosos en la resolució "Agenda 2030: transformar el nostre món", que el setembre de 2015 l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar, per tal de definir un full de ruta unificat per fer front als reptes globals de la humanitat. El Departament d'Educació, d'acord amb les seves competències, coordina l'ODS 4 (educació de qualitat), tot i que això no exclou que el Departament pugui estar implicat en altres fites i compromisos vinculats a altres ODS, atès el caràcter transversal de l'Agenda 2030.

D'altra banda, d'acord amb l'article 97 de la LEC (Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació), els centres exerceixen l'autonomia pedagògica, a partir del marc curricular establert en el Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, en què es concreten les competències bàsiques, els continguts i els criteris d'avaluació.

Dins d'aquest marc de referència, el Departament d'Educació ha impulsat l'elaboració de diversos documents per al desplegament i concreció de les competències associades a les diferents matèries del currículum. El document que ara presentem correspon a les competències bàsiques de l'**àmbit lingüístic** per a la matèria optativa de Llatí, al quart curs de l'educació secundària obligatòria.

Els elements que componen el document aporten informació relativa a la gradació de l'assoliment de les competències de l'àmbit al final de cada etapa educativa, la identificació dels continguts clau associats a cada competència, les orientacions metodològiques per a l'aplicació a l'aula, exemples d'activitats d'avaluació amb indicadors relacionats amb els diferents graus d'assoliment i, finalment, una referència als recursos actualment disponibles on es poden trobar exemples pràctics d'activitats d'aula relacionats amb el desenvolupament de les competències (aplicació de recursos al currículum - ARC).

Aquest document ha estat elaborat amb la participació de professionals de l'àmbit universitari i de professorat dels centres públics de Catalunya.

El treball dut a terme ha de contribuir a continuar avançant en la millora de la qualitat del sistema educatiu del nostre país, en l'actualització professional dels nostres docents i, en definitiva, en la millora de l'èxit educatiu del nostre alumnat.

Josep Bargalló i Valls

Conseller d'Educació

Introducció

El Departament d'Educació ha elaborat aquest document d'orientacions per al desplegament de les competències bàsiques de la matèria de Llatí per al quart curs de l'educació secundària obligatòria (ESO), amb la finalitat de donar suport als docents i als centres a l'hora de desenvolupar el currículum per a l'assoliment de les competències de l'alumnat.

Aquest document pretén acostar el llatí a la resta de matèries lingüístiques, fent que l'alumnat sigui competent en totes quatre habilitats, amb l'objectiu que pugui entendre textos llatins, siguin clàssics o d'èpoques posteriors, o inclús recreacions didàctiques, i extreure'n conclusions. Conclusions que poden ser de tipus lingüístic, però també cultural, social i històric. I en aquest punt la tasca del professorat és essencial, com a font de transmissió de coneixements i model que l'alumnat adoptarà.

En tractar-se d'un primer curs, caldrà situar el focus en aquelles formes més habituals pel que fa a la morfologia, la sintaxi i el lèxic, entre d'altres. Caldrà fer un esforç per eliminar tot allò que siguin excepcions de les regles gramaticals més bàsiques, ja que l'alumnat s'ha de proporcionar d'unes idees lingüístiques en el seu interior, no pas saber de memòria totes les excepcions a les regularitats lingüístiques. En un primer moment es tracta de fixar les regles bàsiques per les quals es regeix una llengua. En cursos més avançats ja es faran aquelles excepcions que es considerin necessàries i oportunes.

Un component important de tota matèria és la forma d'avaluar. L'avaluació és el resultat d'un seguiment i acompanyament didàctic, per tal que hi hagi una millora en les habilitats lingüístiques de l'alumnat. Aquesta avaluació haurà de ser reflex de tot allò treballat a classe, i caldrà un esforç per part del docent per adaptar els continguts, les proves i les formes d'avaluar atenent a la personalització dels aprenentatges. En el document, que no és ni pretén ser exhaustiu, apareixen els continguts demanats classificats en una divisió ternària: bàsics, senzills i complexos. S'entén per bàsic aquell nivell més elemental de llengua, correcta, però que no s'allunya dels models aportats pel docent. S'entén per senzill aquell nivell en què hi ha un ús més treballat de la llengua, amb més riquesa d'estructures i de lèxic; finalment, per complex s'entén aquell nivell de llengua que treu tot el suc als coneixements de llengua vistos, que permeten a l'alumnat anar més enllà.

Caldrà fer un seguiment al més exhaustiu possible de les feines i intervencions de l'alumnat, per tal de garantir un correcte seguiment en l'aprenentatge. Seria molt convenient i útil posar en comú amb l'alumnat els criteris i indicadors d'avaluació que es facin servir, per tal que se'ls facin seus i sàpiguen com han d'encarar les tasques demanades.

Un punt important és la consideració de la literatura llatina i el seu paper a l'aula. Com que ens trobem en un primer curs de Llatí, l'ús que es faci de la literatura no podrà ser lingüístic, o metalingüístic, sinó que ens servirà per endinsar-nos en fets històrics, culturals i/o socials. Per això la literatura no s'ha inclòs dins de les dimensions lingüístiques sinó en la dimensió històrica i sociocultural.

Aquest document s'estructura en cinc dimensions: comunicació oral, comprensió lectora, expressió escrita, històrica i sociocultural, i actitudinal i plurilingüe. Cada dimensió, llevat de l'última, consta d'una introducció i del desplegament de les competències corresponents, que s'organitzen en els apartats següents:

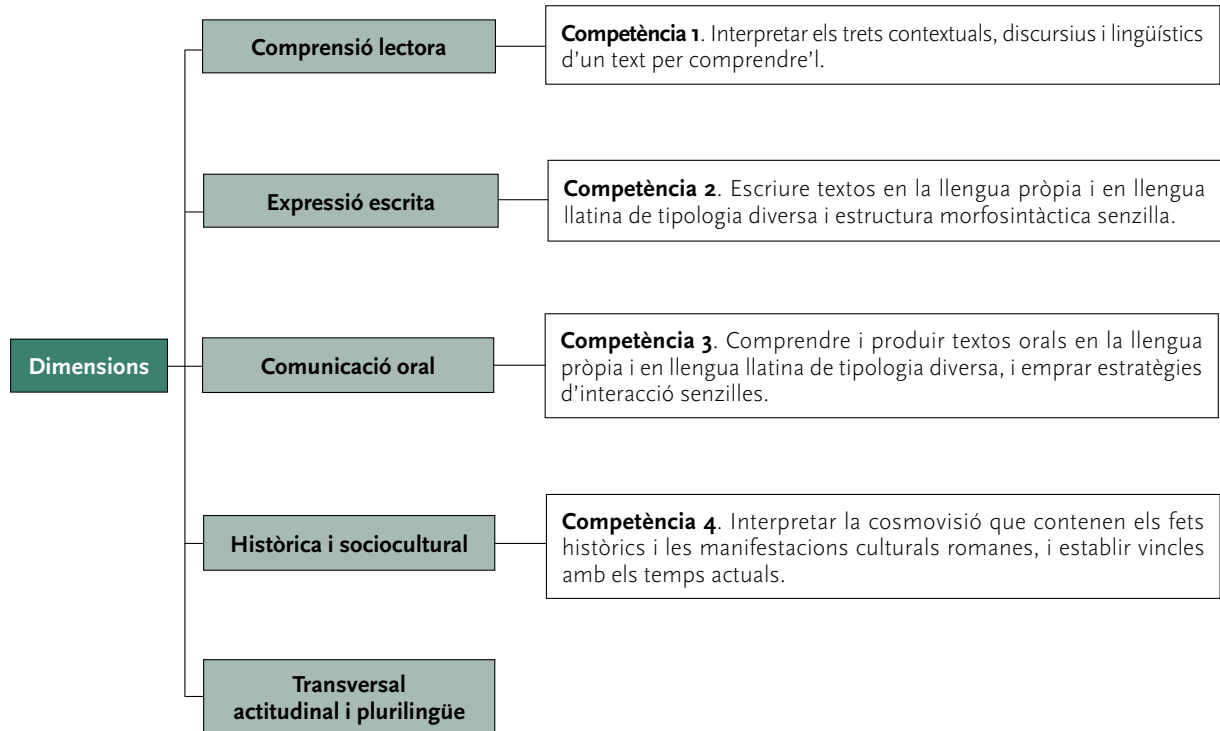
- **Explicació:** a partir de l'enunciat de la competència s'expliciten els conceptes i els criteris que s'han utilitzat per graduar-ne l'assoliment.

- **Gradació:** s'han establert tres nivells d'assoliment en cada competència: satisfactori (nivell 1), notable (nivell 2) i excel·lent (nivell 3).
- **Continguts clau:** són els continguts fonamentals per adquirir la competència. Un contingut clau sovint forma part de més d'una competència. En l'annex 2 hi ha la correspondència entre els continguts clau i els continguts curriculars relatius al quart curs de l'ESO.
- **Orientacions metodològiques:** són recomanacions adreçades al professorat sobre activitats que l'alumnat ha de desenvolupar i maneres d'implementar-les a l'aula per facilitar l'assoliment de les competències. Es tracta de propostes que el docent hauria d'adaptar al seu context i que, a la vegada, li poden servir de model per dissenyar-ne de noves.
- **Orientacions per a l'avaluació:** inclouen la gradació de l'assoliment de la competència amb definicions d'indicadors per a cada nivell. A continuació es proposen un exemple d'activitat d'avaluació en Llatí, amb indicadors dels tres nivells d'assoliment.

En aquest curs la dimensió transversal actitudinal i plurilingüe no té una entitat pròpia. S'entén que l'aplicació d'estratègies plurilingües té caràcter transversal i està present en totes les competències de la matèria.

Al final del document hi ha una sèrie d'annexos. L'annex 1 conté la relació dels continguts clau de cada competència/dimensió. En l'annex 2 hi ha la relació entre continguts clau i continguts curriculars. L'annex 3 resumeix la relació de les competències i els nivells de gradació. En l'annex 4 hi ha els portals de referència del Departament d'Educació.

Competències bàsiques de Llatí

Dimensió comprensió lectora

La comprensió lectora és la capacitat de construir significat, valorar i interpretar textos escrits, per desenvolupar el propi coneixement. Llegir és quelcom més que reconèixer paraules i accedir al significat literal dels enunciats. Un lector competent és aquell que interactua amb el text. En aquest diàleg amb el text escrit intervenen dos processos cognitius. D'una banda, la mobilització dels coneixements previs (personals, lingüístics i culturals) i la formulació d'hipòtesis sobre la informació que el text conté i, de l'altra, el reconeixement de la informació gràfica, visual i discursiva.

Dins de la matèria de Llatí, la comprensió lectora ofereix a l'alumnat l'accés a informacions que són presents en els textos, de manera que amplia els seus coneixements i aprenentatges acadèmics, alhora que li permet endinsar-se i interactuar amb una cultura, nova però no desconeguda completament, de forma que pot incrementar els seus coneixements i experiències.

L'aprenentatge d'una llengua es basa en l'ús d'aquesta llengua. Aquesta és una característica que al Llatí apareix molt escapçada ja que es tracta d'una llengua de corpus. Així doncs, la comprensió lectora esdevé cabdal per poder aproximar-se de forma clara, correcta i completiva al món llatí i als seus aspectes lingüístics. Aquesta és la raó per la qual caldrà prestar atenció als elements contextuais, discursius i lingüístics presents en un text llatí, tant si aquest text és original com si és una recreació didàctica.

Aquesta dimensió té una competència:

- **Competència 1.** Interpretar els trets contextuais, discursius i lingüístics d'un text per comprendre'l.

COMPETÈNCIA 1

Interpretar els trets contextuals, discursius i lingüístics d'un text per comprendre'l

Explicació

Ser un lector competent en llatí requereix detectar i interpretar tres tipus de característiques o trets d'un text: contextuals, discursius i lingüístics, que contribueixen a comprendre'l.

Per elements contextuals ens referim a tot allò que pugui haver influït a l'hora d'elaborar el text (la biografia de l'autor o autora, els elements històrics, la interpretació de l'autor o autora i la seva intencionalitat...) i que ens pugui permetre comprendre el text en la seva totalitat, no només en les seves parts.

Per elements discursius i lingüístics entenem tots aquells elements de tipus pragmàtic, lèxic, semàntic, semiològic i sintàctic que ens permeten entendre el text. Un millor domini dels elements discursius ha de permetre més capacitat d'entendre i interpretar el text; de la mateixa, conèixer els elements contextuals ens pot ajudar a comprendre els diversos elements lingüístics del text.

Així doncs, la identificació dels diversos formats de text que podem trobar (continus, discontinus, mixtos i múltiples o hipertextuals) i dels suports en què es poden presentar (escrits, gràfics, icònics, webs, wikis, blogs, etc.) comporta que l'alumnat pugui modular els elements a activar, així com les hipòtesis a realitzar, per millorar la interpretació dels trets contextuals.

A l'hora de graduar aquesta competència, s'ha de tenir en compte el format i la presentació del text que es treballa; el context, que ha de ser fàcilment identificable per a l'alumnat, o la familiaritat del tema, ja que fora bo que els textos que es presentin siguin propers a la realitat de l'alumnat. A més d'aquests elements metacontextuals, s'han de tenir presents els elements lèxics, morfològics i sintàctics del text, ja que aquesta competència té en compte l'habilitat del discent per reconèixer formes no vistes encara, però d'un grau de dificultat accessible per a ell, sigui perquè són interpretables pel context sigui per la similitud amb la llengua vehicular de l'estudiant. Finalment, no podem oblidar l'extensió del text: com més llarg sigui el text, més dificultats trobarà l'alumnat. Però si el text és massa curt, o sense contextualitzar, l'alumnat pot trobar-se

que no pugui extreure interpretacions i conclusions respecte a la tipologia i als trets contextuals, cosa que impossibilitarà una correcta i completa comprensió del text.

En un primer nivell de la gradació de la competència, l'alumne o alumna ha de poder reconèixer i comprendre un text clarament classificable en una tipologia textual i contextualitzat, de tema conegut i amb un vocabulari elemental. En un segon nivell, ha de reconèixer alguns elements lèxics, morfològics i sintàctics nous mitjançant els recursos dels quals disposa. Finalment, en un tercer nivell comprèn textos de tipologia àmplia, parcialment descontextualitzats, amb un vocabulari variat i amb diversitat d'expressions i estructures verbals, en què s'ha de deduir qui parla i quin és el tema.

Gradació

- 1.1. Interpretar els trets contextuals, discursius i lingüístics simples en textos de temàtica coneguda, i amb lèxic i estructures morfosintàctiques senzilles.
- 1.2. Interpretar els trets contextuals, discursius i lingüístics en textos de temàtica parcialment ampliada però coneguda, i amb lèxic i estructures morfosintàctiques variades.
- 1.3. Interpretar els trets contextuals, discursius i lingüístics en textos de temàtica àmplia d'àmbits diversos i amb un lèxic i estructures morfosintàctiques d'una certa complexitat.

Continguts clau

- Estratègies de comprensió escrita.
- Lèxic i semàntica.
- Morfologia.
- Sintaxi.
- Pragmàtica.
- Cerca i gestió de la informació lingüística.
- Ús d'eines de consulta lèxica.

Orientacions metodològiques

Les activitats de comprensió lectora poden compaginar tant la lectura silenciosa com la lectura en veu alta. Ara bé, els objectius que es persegueixen en cadascuna d'aquestes activitats han de ser diferents. Per un costat, la lectura silenciosa és una activitat mitjançant la qual es busca la comprensió d'un text, en els seus aspectes contextuals i lingüístics; en canvi, la lectura en veu alta busca fixar els elements més expressius de la llengua, com poden ser l'accent, l'entonació, la dicció o el to.

L'ensenyament de les estratègies lectores han de ser ben presents en la planificació de qualsevol activitat que requereixi la lectura d'un text. Aquestes estratègies són les mateixes que s'empren en qualsevol altra llengua de les que l'alumne o alumna ha après al llarg de la seva vida acadèmica, i per descomptat també en llatí. A tall d'exemple, podem esmentar les següents:

1. Estratègies que permeten planificar com llegir un text (planificació):

- Activació dels coneixements previs (tant lingüístics com contextuals de l'alumnat). Abans de començar amb les diverses activitats que cal realitzar en una unitat didàctica, cal saber quin és el grau de coneixement de l'alumnat, quins elements coneixen i quins elements poden deduir per d'altres coneixements o bé per la seva intuïció lingüística. També es pot activar aquesta estratègia abans de cada exercici (o d'exercicis concrets). Es pot preguntar a l'alumnat sobre elements de vocabulari bàsic, presentats a través d'imatges, i si en coneixen l'ús i el significat.
- Ús d'organitzadors: esquemes, mapes conceptuals...

2. Estratègies que permeten construir el significat del text i superar les dificultats de comprensió:

- Comprovació de la pròpia comprensió. Un cop llegit el text, es pot fer que l'estudiant faci un petit resum, que pregunti a algun company sobre el text llegit o que respongui les preguntes que el docent o els companys puguin plantejar.
- Identificació de dificultats (lèxiques, sintàctiques, estructurals, etc.). Quan un alumne es troba amb un mot o una expressió que li crea problemes, se li pot demanar que expliciti les dificultats que troba i què creu que diu el text.
- Deduccions a partir del bagatge propi i d'allò que s'ha llegit. Quan un alumne troba un mot o una expressió el significat de la qual no li és conegut, d'entrada se li pot demanar que dedueixi el significat a partir d'elements metacontextuals que es puguin activar (imatges, per exemple). Seguint amb els exemples de vocabulari familiar, la paraula *matertera* potser no li és familiar al discent ni pot deduir el seu significat de forma automàtica. Se li pot posar una imatge amb un arbre familiar, on aparegui el mot, de forma que l'estudiant en pugui deduir el significat i l'ús.
- Relectura del text. Hi ha ocasions en què l'alumne o alumna no copsa el sentit d'un text amb una primera lectura. Caldrà, doncs, fer-ne una segona (o més) per poder fer una intel·lecció més profunda del text.

3. Estratègies que permeten adquirir coneixement:

- Identificació del significat del text.
- Distinció entre les idees principals i secundàries, si n'hi hagués. Una lectura atenta d'un text ha de permetre identificar, per un costat, el significat i la intenció d'un text i, per l'altre, com s'ha estructurat, quines idees s'han formulat i quina era la intenció de l'autor o autora.
- Relectura del text. Hi ha ocasions en què l'alumnat no copsa el sentit d'un text amb una primera lectura. Caldrà, doncs, fer-ne una segona (o més) per poder fer una intel·lecció més profunda del text.
- Cerca d'informació específica que amplii el text. L'alumnat té a la seva disposició eines de consulta, que poden estar en format paper o en format digital, que li permetin sobrepassar els límits de les activitats que s'han plantejat a classe per poder adquirir més coneixements dels estrictament curriculars.

Les tasques han de tenir una finalitat comunicativa ben definida. A més, seria indispensable que l'alumnat conegués aquesta finalitat, per tal que pugui preveure i activar aquelles estratègies més convenients per aconseguir, de forma progressiva, una actuació més autònoma.

Així doncs, les activitats de comprensió lectora han de perseguir no superar l'àmbit en què s'han creat, sinó ser un primer pas perquè l'alumnat, a partir d'una correcta intel·lecció, pugui crear els seus discursos orals i escrits gràcies a tot allò après amb aquestes activitats.

Quan els textos presentin més d'una idea, cal facilitar que l'alumnat trobi quines són aquestes idees i, en cas que no sigui capaç en un primer moment de jerarquitzar-les, oferir-li l'ajuda necessària perquè pugui comparar, extreure conclusions i adaptar-les per tal de reaprofitar-les en aprenentatges posteriors. El docent ha de planificar quines ajudes podrà oferir a l'alumnat segons l'objectiu de l'activitat, de la tasca a realitzar i de la complexitat del text. Aquestes ajudes poden ser la mateixa orientació que pugui oferir el docent, glossaris, suports visuals, organitzadors gràfics, etc.

La tipologia de textos presentats a l'alumnat ha de ser diversa, tant en els suports emprats com en la temàtica, per tal que l'alumnat pugui familiaritzar-se amb les estructures i les característiques dels gèneres. És important presentar textos model, no importa si són originals o recreacions amb finalitats didàctiques, que s'adeqüin al nivell, les necessitats i els interessos que volem treballar amb l'alumnat, de manera que incrementem el seu cabal lèxic, semàntic, morfològic i sintàctic, per fer-lo reflexionar sobre allò que sap i allò nou que sabrà.

Així doncs, els textos s'han de seleccionar o crear amb la finalitat d'aconseguir activitats dirigides al reconeixement dels elements que es puguin trobar i la creació d'elements nous per a l'alumnat.

Els textos que es presentin no han de tenir una extensió determinada, però han de ser prou amplis perquè els continguts que volem treballar quedin ben iterats i explícits. Poden presentar temàtiques diverses i tenir un únic format o diversos (multiformats).

Les activitats i les preguntes que pugui demanar el docent no han de quedar-se en un simple repertori literal del text, sinó buscar-ne més, anar més enllà de la comprensió literal, per tal que l'alumnat hagi d'emprar tota mena d'estratègies per millorar el seu cabal lingüístic.

Així doncs, la tasca del docent és fonamental. Ha de ser capaç de mobilitzar els recursos de què disposa l'alumnat i establir relacions i correlacions amb altres llengües d'ús dels estudiants (no només la llengua nativa, sinó totes les llengües que puguin conèixer).

Orientacions per a l'avaluació

Per avaluar aquesta competència cal observar i comprovar que l'alumne o alumna utilitza aquelles estratègies de lectura que s'han posat al seu abast. Es poden fer servir bateries de preguntes, efectuades oralment o bé en un qüestionari escrit. Aquestes preguntes poden servir per fer que faci continuacions del text, busqui finals alternatius, etc.

Quan es fa l'avaluació d'aquesta competència, cal tenir en compte la capacitat de l'estudiant per identificar aquells marcadors i connectors que serveixen per interpretar correctament el sentit d'un text. Així doncs, caldrà realitzar activitats d'avaluació que fixin l'atenció en l'anàlisi dels elements de tipus lingüístics presents en el text i en la seva interiorització, mitjançant activitats que permetin avaluar la seva capacitat per comprendre i transformar un text segons les pròpies necessitats.

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment d'aquesta competència poden ser útils indicadors com els que es descriuen a continuació.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Localitza els elements lingüístics elementals (lèxics, morfològics i sintàctics).	Localitza els elements lingüístics senzills (lèxics, morfològics i sintàctics).	Interpreta elements lingüístics (lèxics, morfològics i sintàctics) de tipus variat i de temes específics i concrets.
Interpreta el sentit d'un text quan tracta temes coneguts, inclosos el vocabulari i les estructures lingüístiques.	Interpreta el sentit d'un text sobre temes coneguts, però incorpora elements lèxics i/o estructures lingüístiques noves.	Interpreta el sentit de textos, partint de noves situacions i contextos i amb un lèxic variat i més ampli.
Reconeix la funció dels elements morfològics presents al text.	Reconeix la funció d'elements morfològics que apareixen al text per primera vegada.	Reconeix i pot transformar elements morfològics que apareixen al text per dotar de nous significants el text.
Fa inferències a situacions conegudes amb un lèxic i estructures emprades en la pràctica diària.	Fa inferències a noves situacions, amb lèxic i estructures emprades en la pràctica diària.	Fa inferències a partir de noves situacions amb novetats lèxiques i introducció de noves estructures lingüístiques.
...

Exemple d'activitat d'avaluació

Contextualització

Es demana a l'alumnat que llegeixi un text expositiu que aporta informacions sobre els límits geogràfics del món romà; concretament, sobre quins territoris formaven part de l'Imperi romà i quins no.

IMPERIUM ROMANUM

Lege textum et vide imaginem

Imperium Rōmānum magnum est. Multae prōvinciae in Imperiō Rōmānō sunt. Imperium Rōmānum in Eurōpā et in Asiā et in Āfricā est. Multae prōvinciae in Eurōpā sunt.

In Eurōpā sunt prōvinciae magnae et prōvinciae parvae. Hispania et Gallia magnae in Eurōpā sunt. Rhaetia quoque in Eurōpā est. Hispania magna est, sed Rhaetia parva. In Galliā et in Hispania multae prōvinciae sunt: Baetica, Lusitania, Aquitania...

In Asiā sunt multae prōvinciae, sed parvae. Capadocia, Cilicia et Syria in Āsia sunt. Bithynia quoque in Āsia est.

In Āfrica paucae sunt prōvinciae. Mauretania in Āfricā est. Cyrenaica in Āfricā est. Aegyptus quoque in Āfricā est.

Hibernia insula est in Eurōpā, sed nōn in Imperiō Rōmānō. Sicilia insula est in Eurōpā, et in Imperiō Rōmānō. Creta quoque insula est in Eurōpā et in Imperiō Rōmānō. Sicilia magna est. Creta insula nōn parva est. Maiorica et Minorica parvae insulae in Imperiō Rōmānō sunt. Britannia insula magna est in Imperiō Rōmānō.

Germania in Eurōpā est, sed nōn in Imperiō Rōmānō. Arabia paeninsula in Asiā est, sed non in Imperiō Rōmānō. Sarmatia Asiatica quoque in Asiā est, et in Imperiō Romanō nōn est.

Font: Wikimedia

Responde ad interrogata

1. Estne Hispania in Eurōpā?
2. Estne Gallia in Asiā?
3. Suntne magnaē prōvinciae in Asiā?
4. Suntne Hispania et Gallia in Āfricā?
5. Num Dacia prōvincia parva est?
6. Num Aegyptus provincia magna in Asiā est?

Responde verum an falsum

1. Rhaetia in Eurōpā est.
2. Rhaetia prōvincia Rōmāna nōn est.
3. Cyrenaica in Āfricā est.
4. Hibernia magna prōvincia Rōmāna est.

Comple sententias (est/sunt)

1. Lusitania in Eurōpā _____.
2. Lusitania et Baetica in Hispaniā _____.
3. Belgica in Hispaniā nōn _____.
4. Germania et Sarmatia in Imperiō Rōmānō non _____.

Comple sententias (et/sed)

1. Germania in Eurōpā est, _____ Arabia in Asiā est.
2. Britannia in Eurōpā est, _____ Moesia in Eurōpā est.
3. Germania in Eurōpā est, _____ Arabia in Asiā est.
4. Aegyptus in Āfricā est, _____ Syria in Asiā est.
5. Thracia in Eurōpā est, _____ Vendelicia nōn in Asiā est.

Adde terminationes

1. Germania in Eurōp__ est.
2. Germani in Imperi__ Rōmān__ nōn est.
3. Aegyptus in Eurōp__ nōn est, sed in Āfric__.
4. Aegyptus in Imperi__ Rōmān__ est.

Elige rectum adiectivum

1. Gallia magna/parva prōvincia est.
2. Hispania quoque magna/parva prōvincia est.
3. Imperium Rōmānum magnum/parvum est.
4. Creta magna/parva ĩnsula est.
5. Rhaetia magna/parva prōvincia est.

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna identifica: el propòsit bàsic i el fet que es tracta d'un text informatiu; alguns dels marcadors més senzills (conjuncions coordinades, adversatives), i el verb.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna reconeix el tipus de text. Identifica la majoria dels elements morfosintàctics presents al text. Empra alguns marcadors. Identifica el verb i l'empra correctament.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna reconeix clarament el tipus de text. Identifica tots els marcadors morfosintàctics presents al text. Empra els elements morfosintàctics correctament.

Dimensió expressió escrita

L'expressió escrita és la capacitat que té l'alumnat d'emprar l'escriptura com a activitat que li permet comunicar-se, organitzar-se i participar amb la resta de persones.

El procés d'escriure no és independent de la resta de processos implicats en l'aprenentatge, ans al contrari: la capacitat de sintetitzar raonaments i expressar idees és una part fonamental d'aquest aprenentatge. Saber expressar-se implica el domini de la llengua en tots els seus vessants: pragmàtic, lèxic i semàntic, morfològic i sintàctic, així com un domini de les altres competències, ja que totes elles interactuen per crear coneixement en l'alumnat. Per això també és molt important vincular el coneixement de la llengua a aquelles situacions i condicionants dels discents: totes aquelles situacions comunicatives que els siguin ben properes, fins i tot imaginables i/o viscudes per ells mateixos, permetran que puguin sentir-se implicats en el seu aprenentatge. D'aquesta manera, podran incrementar la quantitat i la qualitat dels seus escrits.

El marc de l'expressió escrita ha variat en els darrers anys. L'alumnat ha adoptat nous formats, principalment multimèdia, per expressar els seus escrits. El docent no pot bandejar aquests nous formats, ans al contrari, ha de buscar la forma en què aquests nous formats s'insereixen en la tasca docent i com se'ls pot extreure el màxim profit per tal de construir ponts entre la realitat de l'alumnat i el propòsit educatiu. Aquestes interaccions en xarxa poden ser de molts tipus; per exemple, poden ser sincròniques (xat, missatgeria) o asincròniques (correu electrònic, blog, fòrum, etc.).

Per a l'expressió escrita en la llengua pròpia es remet a la publicació de *Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic. Llengua i literatura (catalana i castellana)*, on ja es troba descrita aquesta dimensió. Per aquest motiu, en aquest document d'orientacions de la matèria de Llatí de 4t d'ESO es tracta puntualment l'ús de la llengua llatina en l'expressió escrita, possibilitat que el professorat de la matèria pot utilitzar.

En determinats casos es pot emprar el llatí com a llengua vehicular de la dimensió escrita en l'àmbit lingüístic, creant contextos d'aprenentatge senzills, en què l'alumnat hagi de fer ús de la llengua llatina. Pel que fa a la part cultural, s'utilitza la llengua de l'alumnat, si bé sempre que es pugui cal introduir conceptes i vocabulari científicotècnic d'arrels clàssiques i/o en llatí.

Aquesta dimensió té la següent competència:

- **Competència 2.** Escriure textos en la llengua pròpia i en llengua llatina de tipologia diversa i estructura morfosintàctica senzilla.

COMPETÈNCIA 2

Escriure textos en la llengua pròpia i en llengua llatina de tipologia diversa i estructura morfosintàctica senzilla

Explicació

L'alumnat és capaç d'escriure i fer redaccions en llengües que no són la pròpia, però no hem de perdre de vista que els alumnes que fan Llatí a 4t d'ESO és el primer contacte que tenen amb aquesta llengua. Per això, per tal que l'alumnat pugui escriure en llatí, els textos s'han d'adaptar a un nivell molt inicial.

A l'hora d'escriure un text en llatí s'han de tenir en compte els passos de planificació, textualització i revisió.

La textualització ha de prioritzar diversos tipus de gènere i format, fent un esment especial a tots aquells que puguin ser més propers a l'alumnat. En el cas de l'ús de la llengua llatina, la producció ha d'anar des de frases molt senzilles, textos formals d'oracions simples amb connectors bàsics i/o signes de puntuació, fins a textos més elaborats, amb oracions més complexes i connectades amb diferents tipus d'oracions subordinades.

Els gèneres que es prioritzen són els descriptius, narratius i dialogats, perquè són els que es trobarà majoritàriament un alumne de llatí si aprofundeix en l'estudi de la matèria.

Finalment, hem d'esmentar el caràcter transversal d'aquesta competència, ja que es vincula amb les competències digitals, especialment amb la competència 2 (Utilitzar les aplicacions d'edició de textos, presentacions multimèdia i tractament de dades numèriques per a la producció de documents digitals), per aconseguir un aprenentatge més ric.

A l'hora de graduar aquesta competència cal tenir en compte els suports que necessita l'alumnat, les

estratègies que empra per produir textos, l'adequació al propòsit de la tasca, la cohesió textual, la idoneïtat del lèxic emprat, els elements morfosintàctics i gramaticals, etc. Així doncs, en un primer nivell, l'alumne o alumna segueix de forma poc autònoma les indicacions i models que aporta el professorat per, progressivament, en un segon i tercer nivells, apartar-se d'aquests models i aportar la pròpia originalitat.

Gradació

- 2.1.** Planificar i redactar textos senzills, amb un repertori lèxic freqüent, a partir de models, i fer la revisió dels elements clau amb suport d'eines de cerca i informació.
- 2.2.** Planificar i redactar textos senzills, amb un repertori lèxic i sintàctic freqüent, introduir noves estructures lingüístiques a partir de models, i fer la revisió dels diversos elements amb suport d'eines de cerca i informació.
- 2.3.** Planificar i redactar textos senzills i estructurats, de forma autònoma i seleccionant idees, de diverses modalitats i amb la introducció d'idees pròpies i originals, tot fent una revisió del text.

Continguts clau

- Cerca i gestió de la informació lingüística.
- Ús d'eines de consulta lèxica.
- Lèxic i semàntica.
- Morfologia.
- Sintaxi.
- Pragmàtica.

Orientacions metodològiques

L'alumnat ha treballat i interioritzat l'expressió escrita des de moltes matèries al llarg de la vida acadèmica, principalment a Llengua Catalana i Literatura, Llengua Castellana i Literatura i Llengua Estrangera. Així doncs, quan arriba a 4t curs, ha de ser capaç de planificar i produir textos en diversos formats i d'àmbits diversos, que van des de l'àmbit personal fins a l'acadèmic.

En llengua llatina, l'alumnat ha de tenir la capacitat de produir un text de forma adequada, així com executar-lo convenientment, tot fent-ne una revisió a la recerca d'errades que s'hagin pogut escolar en el text. Ha de ser capaç de visualitzar i representar la naturalesa de la tasca encomanada i elaborar un pla de treball adequat per aconseguir finalitzar correctament la tasca. En aquest context, la responsabilitat del docent ha de ser la d'oferir pautes i models adequats per afrontar la tasca i acomplir-la. Cal entendre per pauta tota aquella informació, en diferents formats i suports, que es facilita a l'alumnat per tal que l'ajudi a afrontar i acomplir la tasca.

Aquelles activitats que treballin la dimensió expressió escrita han d'estar vinculades a la dimensió comprensió lectora i a la dimensió expressió oral. L'alumnat ha de mobilitzar els coneixements que ha adquirit en les diferents lectures i la seva capacitat per activar els seus propis recursos sobre el contingut i el propòsit de la tasca. Els recursos lingüístics que són a l'abast del discent són, entre d'altres, ampliacions del repertori lèxic, estructures morfosintàctiques, patrons discursius, etc.

Quan es planifica una seqüència didàctica senzilla i adequada, pot contenir activitats d'expressió oral i escrita, de manera que unes retroalimentin les altres, que poden ser individuals i/o col·lectives. Aquestes activitats han d'afavorir:

- La identificació dels destinataris del text.
- La generació de les idees que es necessiten per produir el text. Aquestes idees, que es poden agrupar en mapes conceptuals o en pluja d'idees, per posar dos exemples, poden generar-se de forma individual o bé de forma col·lectiva.
- La utilització d'organitzadors gràfics i d'altres recursos que permetin organitzar la informació i estructurar-la d'acord amb els requeriments de la tasca. D'aquesta manera, es podrà fer una bona disposició entre idees principals i secundàries.
- La disponibilitat de models sobre el text que es vol reproduir. Per produir un text en llengua llatina, cal identificar els continguts que es volen expressar i disposar d'un lèxic acurat, entre d'altres.
- La detecció, identificació i resolució de les necessitats lingüístiques per produir el text. És durant la planificació del text que s'han de detectar les possibles necessitats i mancances.
- L'ús de recursos que ajuden a planificar i elaborar el text: eines digitals, glossaris, diccionaris, etc.
- El treball cooperatiu o entre iguals.

Les activitats d'expressió escrita han de tenir sempre una finalitat clara, una contextualització comunicativa unívoca i una indicació explícita del propòsit i el destinatari. En aquest sentit, sempre que sigui possible, caldrà fer que aquestes activitats estiguin relacionades amb l'ús real de la llengua i amb situacions reals de l'alumnat, de manera que s'hi pugui implicar tant com sigui possible. I tot això sense oblidar que el procés de produir un text escrit està íntimament relacionat amb la resta de competències i habilitats, com poden ser parlar, escoltar, interactuar i llegir.

L'expressió escrita passa per tres fases, que cal tenir-les ben presents i a les quals caldrà donar la màxima importància, ja que les tres estan interconnectades. Són les següents:

- Planificació. A l'hora de planificar el contingut s'ha de tenir en compte quines són les finalitats comunicatives del text, les idees que es volen expressar, el destinatari, la coherència i l'estructura, el format, etc. L'alumnat ha de reflexionar sobre tots aquests punts abans de començar a produir el seu discurs.

- Textualització. Aquesta fase consisteix a traduir les idees seleccionades a una forma lingüística; és a dir, a construir les frases que constitueixen un text.
- Revisió. Una bona revisió ens permetrà trobar errors, en cas que n'hi hagi, i millorar el text, de manera que s'adeqüi tant com sigui possible a la finalitat per a la qual va ser ideat i escrit.

Per tal que els aprenents interioritzin el procés de planificació amb nivells progressius d'autonomia, el docent els pot guiar a partir d'una sèrie de preguntes, com ara:

- Per què escric? Què vull aconseguir amb el meu escrit?
- A qui escric? Quina relació té amb mi?
- Què vull explicar?
- En quin format?
- Quina extensió aproximada tindrà el text?
- Quins recursos lingüístics necessito per escriure allò que vull dir?
- Quines són les demandes de la tasca que no puc resoldre per mi mateix?
- Necessito acompanyar el text escrit amb informació complementària?
- On puc trobar els recursos que necessito per escriure millor el text?

A l'hora de dissenyar les activitats de producció de textos, cal partir de les idees seleccionades i organitzades en la planificació.

Compondre un text escrit en llengua llatina requereix estratègies i activitats com les següents:

- Utilitzar el repertori lèxic adequat a la temàtica i al tipus de text.
- Adaptar patrons, fórmules, expressions, *iuncturae*... per poder construir frases noves.
- Formar frases nuclears ordenant paraules d'acord amb la seva funció sintàctica.
- Expandir una frase nuclear amb informació addicional.
- Unir frases mitjançant connectors variats per donar coherència al text.
- Reompondre un text llegit o escoltat prèviament.
- Relacionar idees secundàries amb idees principals mitjançant connectors temporals, condicionals, adversatius...
- Reescriure un text substituint una informació determinada per una altra.
- Elaborar textos a partir de models.
- Ordenar i estructurar un text en funció del format i el suport (escrits, digitals, múltiples, continus, discontinus).
- Transferir les nocions adquirides en altres llengües sobre el tipus de text, l'ús dels signes de puntuació i dels connectors.

Cal tenir present que el procés de textualització pot modificar la planificació inicial feta, de manera que es produeixi un replantejament del contingut i es reformuli l'estructura del text en l'elaboració de diversos esborranys.

Les situacions comunicatives i els temes de les produccions escrites han de ser coneguts, propers i imaginables. S'han de presentar activitats en situacions d'ús real o simulat de la llengua, amb destinataris i objectius comunicatius clars. En aquest sentit, es poden aprofitar situacions de l'àmbit acadèmic i de l'aula per iniciar l'alumnat en la producció escrita (notes, cartells, missatges electrònics, participació en fòrums, recomanacions sobre llibres llegits, etc.) i, més endavant, crear situacions en les quals els i les alumnes puguin escriure, per exemple, sobre els seus interessos i gustos, les seves aficions o fer la llista d'allò que necessiten per or-

ganitzar una festa d'aniversari. Així mateix, es pot afavorir la participació en els projectes compartits entre escoles de diferents països.

Les noves tecnologies permeten ampliar les situacions d'ús real de la llengua i, a més a més, plantejar-les en un context d'interacció escrita (intercanvis de felicitacions o de cartells informatius sobre l'escola o la localitat amb altres centres mitjançant processos d'agermanament, participació en intercanvis escolars, concursos...). També es pot plantejar la producció de textos multimèdia mitjançant els quals els alumnes poden ampliar i complementar els seus escrits.

Aquest enfocament comunicatiu no exclou que el docent plantegi puntualment activitats que focalitzin la pràctica d'un aspecte determinat del funcionament de la llengua, com ara completar i/o canviar les formes o els temps verbals d'un text, practicar l'ordre de frases i preguntes o l'ús de connectors per donar-li cohesió en la llengua que s'està aprenent, sempre que estiguin vinculades a les necessitats de la tasca comunicativa.

L'ús d'eines i recursos digitals pot ser una ajuda per a determinades tasques de producció escrita, ja que faciliten la correcció ortogràfica, l'elaboració d'esborranys i la revisió del text. Atès que l'alumnat pot accedir fàcilment a les eines de traducció digital, cal que el professorat promogui un ús crític d'aquestes eines de manera que els i les alumnes puguin descobrir les seves utilitats i també les seves limitacions.

Tot i que l'escriptura és una activitat fonamentalment individual, les activitats d'escriptura col·laborativa i en xarxa presenten l'avantatge que conviden a compartir i a reflexionar sobre el procés d'escriure. A més, ajuden a disminuir la càrrega emocional i cognitiva que representa per a alguns alumnes enfrontar-se a la demanda d'escriure en llatí.

El modelatge com a escriptor per part del docent ha de ser una estratègia d'ensenyament habitual a l'aula. Així, ha de fer evident el procés mostrant com planifica, produeix i revisa els textos, com els va reelaborant a mesura que els escriu, ha d'explicitar els dubtes entre diverses paraules i explicar els motius de la tria.

Algunes d'aquestes estratègies de textualització s'hauran adquirit en altres matèries lingüístiques, de manera que quan s'apliquin a la matèria de Llatí, se'n derivin textos d'una certa extensió i ben estructurats. Algunes d'aquestes estratègies són *amplificacions*, *variaciones*, ús de connectors.

En darrer terme, caldrà que l'alumnat faci activitats que li permetin revisar el text i, si escau, millorar-lo. Aquesta revisió i millora es pot dividir en dues parts:

- a) Per un costat, una revisió dels continguts més lingüístics del text: morfològics, sintàctics, lèxics, de coherència, de cohesió, adequació al discurs, etc. Els processos implicats són la identificació de l'error i la seva reparació.
- b) Per l'altre, un esforç per presentar una tasca formalment acceptable, elegant, en el benentès que un esforç en l'elaboració comporta també elements de tipus estilístic i estètic, com poden ser la presentació en paràgrafs, l'enriquiment lèxic, la presentació, etc.

Per dur a terme aquesta tasca, es poden fer servir suports, models, pautes amb indicacions, rúbriques, taules d'indicadors i/o altres elements que el docent cregui oportú, que ajudin l'alumne o alumna a presentar una tasca adequada i acurada, i a detectar i reparar aquelles incorreccions que es puguin presentar en el producte presentat. Aquests models han de permetre, igualment, que l'estudiant sigui progressivament més autònom en la seva forma de treballar.

Orientacions per a l'avaluació

Per avaluar aquesta competència, hem de tenir presents diversos aspectes.

Per tal d'avaluar la planificació de l'activitat, el docent pot facilitar aquells suports que es consideri que són d'ajuda per al discent (mapes conceptuals, taules, esquemes, etc.). Així mateix, caldrà avaluar l'ús que faci de les estratègies concretes, com ara l'organització d'idees i la selecció del lèxic i dels elements morfosintàctics adequats.

Pel que fa a la fase de textualització, cal tenir present tant el procés com el resultat final que produeix l'alumnat. El docent afavorirà la producció de textos intermedis (esborranys, esquemes, etc.) per tal de fer un seguiment del procés d'aprenentatge.

Per aconseguir aquesta fita, es poden emprar carpetes personals d'aprenentatge, en paper o digital, en què hi hagi les tasques que s'han demanat i les evidències del seu aprenentatge. Al seu torn, l'alumnat ha de conèixer els criteris d'avaluació que li permetin assolir els seus objectius, perquè pugui autoavaluar-se i ser conscient de la seva millora; això li permetrà ser progressivament més autònom.

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment d'aquesta competència poden ser útils indicadors com els que es descriuen a continuació.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Segueix els models per seleccionar i identificar els instruments a emprar.	Té en compte els models, però introdueix instruments propis.	Es comporta de forma autònoma: selecciona i identifica els instruments a emprar.
Empra estratègies de planificació del text.	Empra les estratègies de planificació del text i introdueix elements nous.	Empra de forma autònoma estratègies de planificació del text i aporta elements nous de tipus morfològic, lèxic i/o sintàctic.
Genera idees a partir d'una pauta.	Organitza les idees amb l'ajuda de suports.	Selecciona les idees principals i secundàries de forma autònoma.
Genera un repertori d'elements lèxics i morfosintàctics adequats al tema.	Organitza un repertori d'elements lèxics i morfosintàctics adequats al tema.	Selecciona i amplia el repertori d'elements lèxics i morfosintàctics adequats al tema.
Produeix frases simples, ben estructurades, amb l'ajuda de suports.	Produeix frases complexes enllaçades amb connectors, amb l'ajuda de suports.	Produeix frases complexes enllaçades amb connectors sense cap mena de suport.
Incorpora alguns elements segons el format i el tipus de text.	Incorpora elements segons el format, el tipus i el gènere del text.	Incorpora amb adequació i creativitat elements diversos al tipus i gènere del text.
Fa una revisió per detectar errors i polir el format amb l'ajuda de suports.	Fa una revisió d'elements gramaticals, sintàctics i d'estil, a més del format, amb ajuda de suports.	Fa una revisió completa del text i dels seus elements sense necessitat de suports.
...

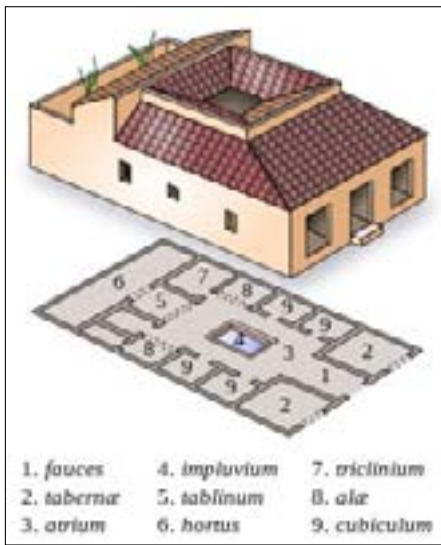
Exemple d'activitat d'avaluació

Contextualització

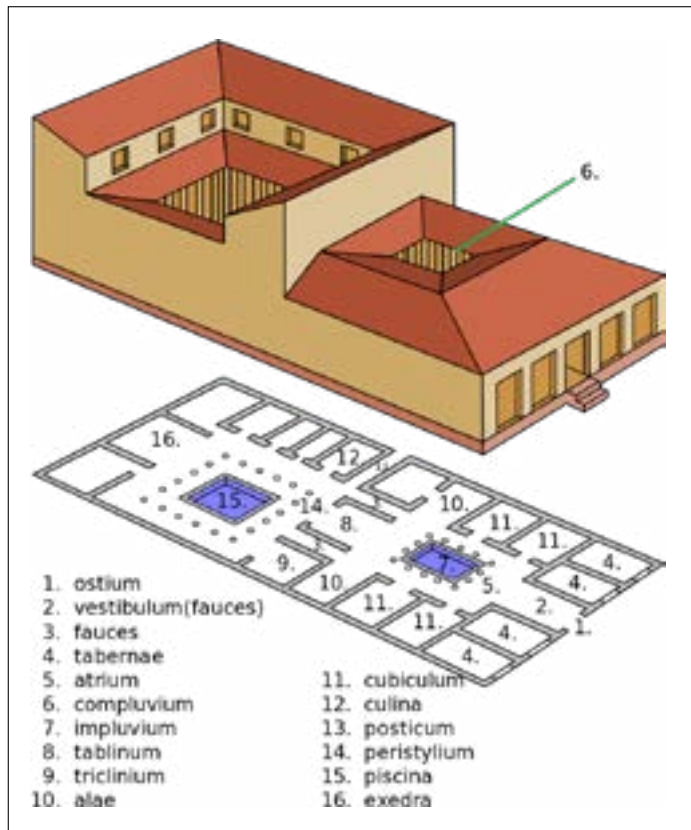
Dins el context dels habitatges en el món antic, l'alumnat ha estudiat les *villae* romanes. Podem situar l'activitat en una ciutat romana, com Pompeia o alguna altra més propera a l'alumnat.

L'alumne o alumna, posant-se en la pell d'un dels habitants de l'esmentada *villa*, principalment un *dominus* o bé una *domina*, ha d'escriure una carta (o un correu electrònic) a un altre propietari en què descrigui com és casa seva, quines estances té i quantes persones hi viuen, etc. Podem fer que empri la seva imaginació o bé podem donar-li plànols de *villae* o *domus* com a ajuda inicial.

L'activitat d'avaluació té en compte les tres fases del procés d'escriptura.

Font: Imatge de Tobias Langhammer, extreta de Wikimedia Commons.

Font: Imatge de Fca1970, extreta de Wikimedia Commons.

Per planificar la tasca, podem donar als alumnes algunes eines que els permetin ordenar i categoritzar les informacions que han d'escriure.

a) Es poden fer una sèrie de preguntes que permetin fer una planificació de la carta.

- Qui escriu el text?
- Qui és el destinatari?
- Quin és l'objectiu de la nostra carta?

b) Es pot emprar una taula com la següent.

Parts de la carta	Informació que necessitem	Vocabulari específic, estructures morfosintàctiques, etc.
Introducció	Destinatari, des d'on s'escriu la carta, a on s'envia, data...	
Situació de la <i>domus</i> (o <i>villa</i>)	Situació geogràfica de la <i>domus</i> (o <i>villa</i>).	
La <i>domus</i> (o <i>villa</i>)	Parts de la <i>domus</i> (o <i>villa</i>), funcions.	
Els habitants	Habitants de la <i>domus</i> (o <i>villa</i>), rol dels habitants.	
Tancament de la carta (o correu electrònic)	Fórmules de tancament i comiat.	

Un cop planificat el text, podem emprar eines de suport que ens permetin escriure amb fluïdesa i incrementar la qualitat i la riquesa de l'escrit. Els indicadors següents poden servir de guia per a l'autoregulació:

- La carta (o el correu electrònic) té una presentació.
- Els elements estan presentats amb ordre.
- Les oracions presenten una estructura coherent.
- Hi ha signes ortogràfics en el text i estan emprats correctament.
- S'empren connectors (de coordinació i/o subordinació).
- Es fa servir un vocabulari ric i variat.
- La presentació és acurada i polida.
- La presentació respon formalment al cànon d'una carta o d'un correu electrònic.

La revisió del text ha de constatar la correcta presència de diversos elements. Per fer aquesta tasca, es pot emprar la pauta següent:

	Sí	No	Com els puc millorar (si la resposta és <i>no</i>)
La presentació és adequada.			
El text està estructurat d'acord amb la planificació.			
El text està dividit en paràgrafs.			
L'estructura de les oracions és correcta.			
L'ús dels signes ortogràfics és correcte.			
S'empren els connectors de forma adequada.			
El vocabulari és adient i variat.			
La presentació és adequada a la temàtica.			

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna utilitza un lèxic adequat. La informació està ordenada. Empra estructures morfosintàctiques simples. Revisa el text amb suports, però no identifica correccions i no incorpora canvis. Demana aclariments per poder millorar el text. La presentació és adequada.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna utilitza un lèxic adequat i introdueix la sinonímia. La informació està ordenada. Empra estructures morfosintàctiques bàsiques. Revisa el text amb suports, tot identificant algunes incorreccions. Demana aclariments i millora el text. La presentació és adequada.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna utilitza un lèxic adequat, l'amplia i introdueix sinonímia. La informació està ordenada per rellevància. Empra estructures morfosintàctiques complexes. Revisa el text i el millora. Fa servir les convencions del gènere epistolar. La presentació és adequada.

Dimensió comunicació oral

La comunicació oral és la capacitat de comprendre i expressar missatges orals tenint present el destinatari, el propòsit i la situació comunicativa. En la comunicació oral tenim inclosos els processos de parlar i d'escoltar, que en la vida real es produeixen en un context d'interacció, de forma simultània i alternativa i amb intercanvi de rols entre l'emissor i el receptor. Així doncs, la competència oral serveix per expressar idees, opinions, sentiments, per construir el pensament i desenvolupar l'expressivitat i la fluïdesa.

Per a la comunicació oral en la llengua pròpia es remet a la publicació de *Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic. Llengua i literatura (catalana i castellana)*, on ja es troba descrita aquesta dimensió. Per aquest motiu, en aquest document d'orientacions de la matèria Llatí de 4t d'ESO es tracta puntualment l'ús de la llengua llatina en la comunicació oral, possibilitat que el professorat de la matèria pot emprar.

Cal tenir en compte que l'expressió oral, tant en la llengua de l'alumnat com en llatí, implica el domini d'un lèxic, d'uns elements morfosintàctics i textuais, així com d'elements fonètics i fonològics que contribueixen a la correcta fluïdesa de la parla. Es tracta d'un procés bidireccional, en què l'emissor i el receptor poden intercanviar els seus papers de forma continuada; no és només emetre un discurs, sinó rebre i entendre el discurs d'altri, ja que en la interacció es validen els processos de comprensió i d'expressió de manera conjunta. Aquesta és la raó per la qual caldrà treballar a classe tots els rols possibles, de manera integral i sistemàtica, per tal d'afavorir la transferència de coneixements i habilitats.

Aquesta dimensió té la competència següent:

- **Competència 3.** Comprendre i produir textos orals en la llengua pròpia i en llengua llatina de tipologia diversa, i emprar estratègies d'interacció senzilles.

COMPETÈNCIA 3

Comprendre i produir textos orals en la llengua pròpia i en llengua llatina de tipologia diversa, i emprar estratègies d'interacció senzilles

Explicació

Ser competent en producció oral suposa ser capaç d'expressar, de manera estructurada i comprensible, tant fets i coneixements com opinions i sentiments, alhora que s'ha de ser capaç d'entendre les informacions que es reben i, d'aquesta manera, establir un diàleg amb un interlocutor.

Caldrà parar esment als elements no verbals del llenguatge, ja que són importants per ajudar a transmetre i fer comprensible el llenguatge. Una correcta entonació, la gesticulació, la velocitat, entre altres elements, faran que el missatge es pugui entendre de forma més clara.

Els textos en llengua llatina haurien de ser de naturalesa diversa i senzills: narratius, descriptius, expositius o instructius, de temes diversos, que poden anar des de temes personals i familiars fins a temes més vinculats a diversos aspectes de la cultura llatina. Caldrà que l'alumne o alumna disposi d'un repertori lèxic adequat per a les diverses situacions comunicatives que se li puguin plantejar i faci un ús apropiat de locucions llatines.

La interacció implica la cooperació entre l'emissor i el receptor. El paper de l'un i de l'altre poden variar al llarg de l'acció. El receptor esdevé emissor quan demana aclariments o la verificació de conceptes, o bé quan proposa millores en la comprensió del diàleg.

Les tecnologies i les noves formes de comunicació són una oportunitat que cal aplicar a l'aula, ja que poden afavorir la interacció dels membres de la comunitat educativa, tant pel que fa a la comprensió com a l'expressió.

En un primer nivell de gradació, l'alumne o alumna produeix de manera senzilla, i seguint els exemples aportats pel docent, un petit text oral sobre l'àmbit personal i acadèmic que ha preparat abans, amb una

interacció molt guiada per part d'algun altre company o del docent. En un segon nivell, l'alumne o alumna és capaç d'introduir nous elements a l'exemple aportat pel docent i efectua una interacció més lliure i menys pautaada. Finalment, en el tercer nivell presenta, de forma fluïda, un text ben estructurat i complex, allunyat dels models del professorat, de temes diversos, amb una interacció sense limitacions.

Gradació

- 3.1. Comprendre i produir de manera entenedora textos orals breus i senzills de gèneres diversos, referits a fets i coneixements familiars i habituals, amb un repertori lèxic elemental.
- 3.2. Comprendre i produir de manera entenedora i correcta textos orals senzills de gèneres diversos, referits a experiències viscudes i/o temes diversos i repertori lèxic bàsic.
- 3.3. Comprendre i produir de manera fluïda textos orals ben estructurats de gèneres diversos, referits a fets i coneixements diversos, amb un lèxic ampli i variat i una morfosintaxi de certa complexitat.

Continguts clau

- Estratègies verbals i no verbals per superar malentesos.
- Cerca i gestió de la informació lingüística.
- Estratègies de producció oral.
- Estratègies d'interacció oral.
- Fonètica i fonologia.
- Lèxic i semàntica.
- Morfologia.
- Sintaxi.
- Pragmàtica.

Orientacions metodològiques

Per desenvolupar aquesta competència, pot ajudar el fet que l'alumnat arribi a ser conscient de la importància que té el domini de la llengua oral en el marc de l'aprenentatge d'una llengua. La producció de discursos, tant en el seu vessant oral com en l'escrit, són una prova fefaent dels progressos que va fent en la llengua.

Així doncs, les activitats senzilles en llengua llatina que es proposin a l'alumnat tenen aquest doble vessant: per un costat, han de permetre exercitar tot allò après a classe; per l'altre, ens han de permetre comprovar si l'aprenentatge s'ha produït a un nivell superficial o bé a hi ha un aprofundiment i assoliment del lèxic, la morfologia i la sintaxi, entre d'altres.

Abans de començar a produir un text oral, tal com passa amb els textos escrits, caldrà fer una reflexió prèvia sobre quins conceptes cal tenir en compte, on s'ha de posar l'èmfasi, per elaborar un discurs més cohesionat, coherent i intel·ligible. Cal seleccionar les idees que es volen expressar, el lèxic que es vol emprar i les estructures sintàctiques. L'alumne o alumna haurà de ser conscient de què se li demana per poder preparar el seu discurs de la forma més adequada i curosa possible.

Pel que fa a la interacció oral, sigui quina sigui la llengua emprada, hem de tenir ben presents quines són les estratègies que permeten i afavoreixen el manteniment de la conversa i de l'interès per part d'ambdues parts, tant de l'emissor com del receptor. Podem citar, a mode d'exemple, les salutacions, les crides d'atenció, els elements emfàtics, les interpellacions, els comiats, els canvis en el to de veu, els canvis en la velocitat del discurs, saber prendre la paraula o saber quan cedir-la, entre d'altres.

Tant les estratègies com els continguts lèxics i morfosintàctics, caldrà incrementar-los de forma progressiva al llarg de tot l'aprenentatge, primer mitjançant exemples del professorat, després copiant aquests exemples i, finalment, adaptant-los i interpretant-los.

Quan i com es poden posar en pràctica aquests contextos didàctics?

- Es pot preguntar als alumnes sobre els temes lingüístics que estiguin treballant, per tal que participin activament a la classe. En un primer moment d'aprenentatge, les qüestions a realitzar serien d'índole bàsica, que permetessin una resposta simple per part de l'alumne per, progressivament i al llarg del curs, augmentar la dificultat i l'exigència requerida a les preguntes que se'ls formulin.
- Se'ls pot demanar reformulacions del text, ampliacions, continuacions (si llegim una història seguida), finals alternatius, etc.
- Se'ls pot demanar que expliquin imatges que continguin elements lèxics treballats a l'aula. Les imatges són un bon recurs, senzill de trobar, per emprar en l'ús oral de la llengua. Es poden utilitzar com a font primària, per descriure què hi veiem, o com a font secundària, com a eina de suport al nostre discurs.

Com es pot observar, hi ha moltes formes de treballar l'oralitat a classe, no només amb exercicis específics, sinó aprofitant qualsevol situació que hi hagi per fer intervenir de forma activa a l'alumnat.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació d'aquesta competència girarà al voltant de l'eix de la capacitat de l'alumne o alumna per expressar-se tant en la llengua pròpia com en llatí amb fluïdesa i naturalitat, en situacions lingüístiques diverses i en contextos diferents.

El docent ha de tenir en compte la informació que es demana a l'alumnat, el nivell de llengua que és capaç de produir amb correcció, el tipus de suport que fa servir i les estratègies que utilitza per assolir l'objectiu. També ha de mantenir un equilibri entre correcció i fluïdesa. Cal limitar les interrupcions als casos en què l'error impedeix la comprensió del missatge.

És útil i recomanable enregistrar i escoltar el text oral produït per l'alumne o alumna fent ús de pautes d'observació amb indicadors clars i mesurables.

També es poden plantejar activitats de coavaluació entre companys amb una pauta d'observació consensuada prèviament. La carpeta d'aprenentatge oral en format digital, que permet valorar el progrés seleccionant enregistraments de textos orals produïts individualment o en grup, és una gran eina d'avaluació, de reflexió i d'autoaprenentatge, on queda palès el progrés que fa l'aprenent.

Les activitats d'avaluació han de ser semblants a les que habitualment es practiquen a l'aula durant el procés d'aprenentatge.

Quan es tracti d'interacció oral, el docent haurà de valorar la seva disposició a iniciar, mantenir i acabar la conversa, així com la resolució de la tasca per part de l'alumnat, la seva complexitat, quines estratègies emprà, la col·laboració amb els altres interlocutors per obtenir informacions i fer avançar la conversa.

Els indicadors han de ser clars i mesurables, de manera que l'alumnat pugui fer-ne una revisió tant si el seu discurs és individual com inserit en una interacció. És molt important consensuar amb els alumnes els criteris i els indicadors, de manera que els puguin percebre i incorporar com a propis.

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment d'aquesta competència poden ser útils indicadors com els que es descriuen a continuació.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Entén prou el docent per dur a terme les activitats de classe.	Entén amb facilitat el docent, les idees generals i els detalls.	Entén el docent i és capaç de fer preguntes i aportacions adequades al tema.
Fa respostes curtes a preguntes simples. Les respostes són elementals, tot repetint estructures que hi ha a la mateixa pregunta.	Respon correctament a preguntes que no corresponen a un nivell inicial de llengua. Les respostes es poden inferir amb pocs canvis gramaticals i sintàctics.	Respon amb rapidesa i correcció qualsevol pregunta, tot aplicant a la resposta estructures no presents a la pregunta i incorpora elements nous en la resposta.
Descriu, narra i fa presentacions curtes i assajades amb suports i pautes.	Descriu, narra i fa presentacions curtes i assajades, enllaçant idees de manera apropiada.	Descriu, narra i fa presentacions de forma detallada i amb oracions complexes i cohesionades.
Tracta els temes amb vocabulari de classe i les estructures vistes, amb algunes vacil·lacions.	Tracta temes amb vocabulari après a classe, tot incorporant alguna estructura nova i vocabulari nou.	És capaç de parlar del tema tractat usant nou vocabulari i aplicant qualsevol estructura de les vistes a classe, independentment de la seva dificultat.
Utilitza un repertori morfosintàctic elemental.	Utilitza un repertori morfosintàctic senzill.	Utilitza un repertori morfosintàctic de certa complexitat.
Interpreta els elements verbals amb l'ajuda d'elements no verbals (gestos, principalment).	Interpreta els elements verbals amb l'ajuda d'elements prosòdics (entonació, pronunciació...).	Interpreta els elements verbals amb l'ajuda de recursos paraverbals i prosòdics adequats.
Utilitza estratègies senzilles per iniciar, mantenir i acabar una conversa.	Utilitza algunes estratègies més elaborades per iniciar, mantenir i acabar una conversa.	Utilitza estratègies per iniciar, mantenir i acabar una conversa amb fluïdesa i amb un estil propi.
Pronuncia adequadament encara que de vegades comet alguna errada en l'entonació de les frases.	Pronuncia perfectament i s'esforça per usar l'entonació adequada.	Es preocupa de pronunciar perfectament emprant l'entonació i la puntuació necessàries.
...

Exemple d'activitat d'avaluació

Contextualització

Ens trobem amb una família que viu a Roma. El *paterfamilias* és en Lucius Iulius Balbus, que ens introdueix la seva família. Quan haguem escoltat el Iulius, caldrà respondre un qüestionari amb preguntes de comprensió.

Abans de començar l'àudio, però, caldrà que l'alumnat es familiaritzi amb allò que escoltarà i el lèxic relacionat mitjançant la lectura de les qüestions que se li plantegen.

Cal que l'alumnat escolti el text més d'una vegada. L'ideal seria fer-ne tres audicions: una primera perquè l'alumnat se'n pugui fer una idea general; la segona perquè l'alumnat pugui prestar atenció als detalls, i la tercera per comprovar les respostes.

FAMILIA ROMANA

- Audi et responde:
 - Qui vir loquitur?
 - Quis est dominus Dāvī?
 - Num Iūlia filia Aemiliae est?
 - Estne Paula māter Aemiliae?
 - Habitatne familia in Hispaniā?
- Transcripció de l'àudio:

Salve! Ego sum Dāvus, servus Iūlii. Iūlius est vir Rōmānus qui prope Rōmam habitat. Iūlius est maritus Aemiliae, pulchrae feminae Rōmānae quae cum virō suō Iūliō habitat.

Trēs līberī sunt Iūliō et Aemiliae: Mārcus, Quīntus et Iūlia. Mārcus est puer octō annōrum, Quīntus habet septem annōs, Iūlia est puella quinque annōrum. Iūlia est parva puella, quae semper laeta est.

In atrīō Iūlia est cum Titō et Paulā. Titus est avus Iuliae et pater Iūlii; Paula est uxor eius.

DE FAMILIA TUA

Un cop escoltat el text, i havent treballat el lèxic corresponent al capítol de la *familia romana*, l'alumnat haurà de fer una presentació sobre la seva família (sigui real o inventada), intentant aportar la major quantitat possible de dades.

- La primera part de la prova avaluativa consisteix a presentar la família de forma individual. Aquesta presentació es fa en llengua llatina i pot anar acompanyada de suports (visuals, per exemple), per tal d'ajudar a l'alumne o alumna en la seva exposició. Per realitzar la presentació es pot emprar una taula semblant a aquesta.

Nomen mihi est...	
Pater est	
Māter est	
Estne mihi frater? Estne mihi soror?	
Quī sunt aviī et aviae?	
Habetne pater fratrem an sororem?	
Habetne māter fratrem an sororem?	

- La segona part de la prova consisteix en la interacció oral amb un company o companya, que haurà escoltat la presentació de l'alumne i li farà diverses preguntes sobre dubtes o especificacions de la família que li puguin haver sorgit durant l'exposició. La interacció que s'origini entre els dos ha de ser en llatí.
- Els aspectes de l'avaluació consensuats prèviament amb els alumnes poden ser els de la taula següent. També pot ajudar a l'autoavaluació i a la coavaluació.

	Sí	De vegades	No
M'he presentat.			
He introduït els membres més propers de la família.			
He aportat dades respecte a la seva edat.			
He aportat dades respecte a la seva professió.			
Empro els connectors adequats.			
Empro adjectius per descriure'ls.			
La presentació és atractiva.			
Les imatges de la presentació són adequades.			
He comprovat que la presentació no tingui errades.			
He finalitzat la presentació de forma adequada.			

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna entén el missatge i la informació específica. Empra elements morfosintàctics i visuals elementals quan parla. Parla de forma clara, però poc fluïda. Demana ajuda per resoldre dubtes de vocabulari. Recorre a la primera llengua per resoldre'ls.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna entén la idea global del missatge i altres idees rellevants. Organitza el seu discurs de forma clara. Empra elements morfosintàctics i visuals que faciliten i reforcen el missatge. Parla de forma clara i fluïda. Demana ajuda per resoldre dubtes de vocabulari. Només recorre a la primera llengua si no els pots solucionar.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna entén la idea del missatge i interpreta el text. Empra elements gestuals i morfosintàctics detallats quan parla. Parla de forma clara i amb gran fluïdesa. Empra el llenguatge no verbal per emfatitzar el discurs. Fa preguntes retòriques per mantenir l'atenció de l'audiència. No recorre a la primera llengua.

Dimensió històrica i sociocultural

La dimensió històrica i sociocultural és la capacitat de conèixer i comprendre críticament el temps passat per comprendre el temps present, de forma que l'alumnat observi com s'ha configurat al llarg de les accions de les generacions pretèrites.

Conèixer fets històrics i socioculturals és molt més que no pas només recordar unes dades; és saber com aquests fets s'insereixen en un context i unes condicions específiques. Així doncs, cal interactuar amb les dades per poder ser considerat competent. En aquest procés hi intervenen diversos processos cognitius: la mobilització dels coneixements previs (personals, històrics, culturals) i la formulació d'hipòtesis sobre les formacions dels fets històrics, socials i culturals que es treballen, així com les seves conseqüències. I, en un apartat més cultural, no podem oblidar el gaudi i l'enriquiment que suposen el coneixement de les manifestacions culturals de l'antiguitat, tot incorporant-les al patrimoni cultural propi de l'alumnat.

L'aproximació a les diverses manifestacions culturals romanes (arquitectòniques, escultòriques, pictòriques, literàries...) ajuda a entendre com han interpretat i expressat la seva concepció del món les diferents societats, el que podem anomenar la cosmovisió, i les aportacions tècniques per donar resposta a les diferents necessitats. Permet conèixer, igualment, el paper dels creadors més rellevants del temps dels romans. Aquesta aproximació implica una actitud d'estima d'aquestes manifestacions culturals.

Els aprenentatges vinculats a la part històrica d'aquesta dimensió permeten a l'alumnat conèixer i comprendre els fenòmens relacionats amb la civilització clàssica, per reconèixer diversos aspectes de la història llatina, pel que fa als seus models d'organització política, social, econòmica i territorial.

La part social i cultural engloba la comprensió i l'anàlisi dels fets socials i culturals romans, les seves aportacions i l'enriquiment que han significat per a la nostra civilització contemporània.

És en aquest punt on afegim la literatura, ja que, en tractar-se d'un primer curs de llatí, el seu estudi estarà més centrat en aquells aspectes socials i culturals que no pas en el fet literari. Això engloba també que el coneixement que es podrà fer d'aquesta literatura serà a partir de traduccions principalment, ja que el coneixement de la llengua serà massa escàs per poder fer una aproximació de tipus lingüístic. Recordem al professorat que té a la seva disposició el document *La literatura a l'aula*, per orientar el treball de la literatura llatina.

En l'àmbit acadèmic, qualsevol tasca de la dimensió històrica i sociocultural ha de tenir una finalitat i una contextualització clara. Les tasques presentades poden tenir diferent format i suport, així com les fonts que s'utilitzin, per tal que l'alumnat tingui un acostament al més interdisciplinari possible. Així, les fonts poden ser primàries o secundàries si atenem al seu origen, i si atenem al seu format o suport, poden ser escrites o textuales, gràfiques i estadístiques, iconogràfiques o cartogràfiques.

L'alumnat haurà de transferir competències adquirides en altres matèries, com les tres primeres de Ciències Socials: Geografia i Història i, molt especialment, les tres primeres de Cultura Clàssica.

Aquesta dimensió té la competència següent:

- **Competència 4.** Interpretar la cosmovisió que contenen els fets històrics i les manifestacions culturals romanes, i establir vincles amb els temps actuals.

COMPETÈNCIA 4

Interpretar la cosmovisió que contenen els fets històrics i les manifestacions culturals romanes, i establir vincles amb els temps actuals

Explicació

Amb aquesta competència es proposa que l'alumnat que cursa la matèria de Llatí de 4t d'ESO compregui com era la societat romana en un sentit ampli, entenent per societat els factors socials, culturals i artístics que la constituïen i com va evolucionar, de manera que l'alumnat prengui consciència que el món actual arrela en el món clàssic, i que descobreixi que aquesta evolució, que es pot dividir en diverses etapes històriques, socials i/o artístiques, ha estat un *continuum* fins a l'actualitat.

L'alumnat haurà de desenvolupar un pensament històric, el qual serà deutor del tractat a les matèries Ciències Socials: Geografia i Història i, especialment, de Cultura Clàssica, que li permetrà explicar aquesta evolució històrica; un pensament social, de manera que podrà entendre com s'estructurà i evolucionà la societat romana; i un pensament artístic, copsant les influències clàssiques en les composicions artístiques actuals. Així doncs, per desenvolupar correctament aquesta competència, caldrà tenir un coneixement de les diverses fonts, del seu ús i de la interpretació que se'n pugui derivar, per mitjà de la utilització correcta del llenguatge específic.

En l'apartat més purament històric de la competència, l'alumnat haurà de tenir un coneixement bàsic dels principals fets històrics (polítics, socials, econòmics) que es produïren al llarg de la història de Roma, la cronologia d'aquests fets, la interpretació i la relació que puguin presentar amb elements de continuïtat i canvi en la societat occidental actual, tot formant un pensament crític vers la política, l'economia i la societat, no només del món romà, sinó també del món contemporani.

L'aproximació a les diferents manifestacions culturals de la civilització romana implica la sensibilitat estètica i la capacitat de reflexió crítica de l'alumnat, adquirint consciència de pertinença a una cultura que comparteix arrels amb la catalana. Conèixer aquestes manifestacions culturals implica contextualitzar-les en el corrent cultural i/o artístic en què han estat

creades, vincular-les als seus creadors per poder interpretar les cosmovisions que es poden extrapolar i saber amb quina finalitat foren creades.

El patrimoni romà pot ajudar a entendre les societats actuals i els estils artístics sobre la base de la continuïtat cultural que entronca amb el món romà (i amb el grec, ja que Roma és una difusora del món hel·lènic). Quan parlem de continuïtat cultural no ens referim només a l'art, sinó que entenem també la manera de viure, la mentalitat, els gustos estètics, etc.

Es proposa, però, destacar aquelles obres, persones i manifestacions més importants i paradigmàtiques que ens ha deixat el món romà, fent un èmfasi especial en aquell patrimoni que tenim més proper.

L'estudi de la literatura llatina ofereix un camí per connectar de primera mà quina fou la societat que creà aquestes obres literàries. Es poden fer servir textos autèntics, tant en llengua original com en traducció. Si es proporcionen textos originals en llatí, caldrà oferir a l'alumnat també una traducció. També es poden fer servir adaptacions i recreacions de textos pensades per a un públic juvenil i/o amb finalitat didàctica.

Els diferents graus d'assoliment de la competència s'estableixen en funció del grau de l'anàlisi i la comprensió de les causes i les conseqüències que expliquen un fet històric o bé la finalitat dels elements culturals, artístics i literaris, la complexitat de l'anàlisi i la finalitat amb la qual es van crear.

En un primer nivell, l'alumne o alumna analitza un fet o fenomen històric diacrònicament i n'explica les causes i les conseqüències; si es tracta d'un fet social o cultural, el contextualitza i explica algunes característiques amb relació a la civilització i societat romana. En un segon nivell, a més, analitza el fet afegint les característiques fonamentals del moment històric o etapa, i formula hipòtesis. Si es tracta d'una obra artística, caldrà comparar-la amb d'altres del patrimoni romà o proper, per tal de fer-ne relacions amb la societat que les va crear. En el tercer nivell, l'alumne o alumna interpreta el fet, la seva evolució

històrica i el relaciona amb altres societats d'altres moments històrics. En el cas de les obres artístiques, haurà d'analitzar-les per comprendre l'obra, els canvis i les continuïtats estètiques al llarg del temps.

Gradació

- 4.1.** Explicar la cosmovisió romana a través de la identificació d'algunes característiques de diversos fets històrics i manifestacions culturals, i relacionar-los amb l'època actual.
- 4.2.** Explicar la cosmovisió romana a través de la comparació de fets històrics i manifestacions culturals, i relacionar-los amb l'època actual.
- 4.3.** Explicar la cosmovisió romana a partir del contrast de fets històrics i manifestacions culturals, i relacionar-los amb l'època actual.

Continguts clau

- Geografia i organització territorial de la Roma antiga.
- Fets principals de la història de Roma.
- Organització sociopolítica del món romà.
- La dona en el món romà.
- Les manifestacions culturals i artístiques romanes.
- Diversitat cultural i religiosa.

Orientacions metodològiques

Per a l'assoliment d'aquesta competència, els i les alumnes han de prendre consciència dels fets històrics que es van produir en el món romà i la influència que han tingut en el moment històric present. L'aproximació al coneixement de les etapes en què està dividida la història de Roma, així com els fets i característiques més importants, és una de les eines metodològiques més importants en el camp de la ciència històrica.

L'alumnat ha d'aprendre que la periodització tracta de dividir la història en diferents etapes que es defineixen per una sèrie de característiques comunes (forma de viure, organització social, política, institucional, cultural, etc.). El treball sobre cronologia es pot fer a partir de la realització i ús d'una línia del temps (que es pot fer a la manera tradicional o bé mitjançant les noves tecnologies). Cal habituar l'alumnat en l'ús de diferents unitats temporals, datar esdeveniments, ordenar fets històrics, entre d'altres, per tal que l'alumnat vagi construint el metaconcepte de temps històric aplicat al món romà: cronologia, cicle, durada, periodització, successió, canvi i continuïtat, simultaneïtat i causalitat. També serà necessari que l'alumnat assoleixi uns coneixements bàsics sobre els espais geogràfics del món romà: on es va originar, quins foren els límits geogràfics, al voltant de quin mar es va configurar allò que s'anomena *romanitas*.

L'alumnat ha d'interpretar les manifestacions culturals i patrimonials que ens han pervingut de l'època romana, principalment aquelles que siguin més properes a l'espai físic de l'alumnat. Per aquesta raó, el professorat ha de donar claus perquè els alumnes puguin descriure les característiques formals i interpretar-les a partir del context històric romà i saber justificar la intencionalitat de l'autor o autora. És important que l'alumnat sigui conscient que les manifestacions culturals estan integrades per elements diversos, que constitueixen l'expressió del poble que les va crear.

Els alumnes han d'analitzar manifestacions artístiques i culturals romanes de diversos àmbits. Per a això, el docent haurà de seleccionar aquelles obres artístiques i les manifestacions culturals més significatives. Els textos didàctics per posar-ho en pràctica poden ser aquells que siguin més propers a l'entorn de l'alumnat, ja sigui en l'entorn escolar, en l'entorn local o bé globalment. El que es pretén és que l'alumnat faci una comparativa general del món romà i les transferències oportunes al món contemporani i actual.

Un possible cronograma de les activitats que es poden fer a classe és el següent:

- Relacionar allò a tractar amb els coneixements previs que l'alumnat hagi pogut assolir a la matèria de Ciències Socials: Geografia i Història de 1r d'ESO i a Cultura Clàssica, en què el món romà pren un paper preponderant del temari. Un cop activats aquests coneixements previs acadèmics, seria interessant activar els coneixements previs que l'alumnat pugui tenir a través dels seus interessos personals (videojocs, pel·lícules...). Després seria escaient fer una immersió en el món antic, situant l'alumnat en la geografia de l'època a través de mapes principalment, tot fent palesa l'evolució que s'hagi pogut produir al llarg de la història.
- Donar una importància especial als sistemes de govern de l'antiga Roma i la seva divisió tripartida (monarquia, república i imperi), quines són les seves característiques, per poder fer una comparativa amb els models actuals, tot palesant a l'alumnat que les simplificacions i les comparatives poc curoses poden desembocar en anacronismes acientífics i improductius. L'anàlisi d'una forma de govern ha de permetre constatar les semblances, però també les diferències que presenten, tot fent una reflexió diacrònica i sincrònica.
- Explicar també la societat romana a partir de conceptes com la dona a Roma, les classes socials o la ciutadania. Sigui quin sigui el camí, aquesta aproximació ha de plantejar debats sobre aquests conceptes en el món actual i els drets i deures que es tenen actualment.
- El món urbà és consubstancial al món romà. Cal deixar ben clar què significa viure en societat i com s'estructurava la vida urbana socialment i arquitectònicament. Cal presentar els edificis més representatius de lleure (els edificis d'espectacles), religiosos (temple) i privats (la residència de les persones). A partir dels edificis públics, es pot articular com era el lleure en el món antic, si ha variat en dos mil anys; on i com vivia la població i si el concepte d'habitatge s'ha reformulat des de l'antigor fins als nostres dies, sense oblidar el concepte de família i com s'articula actualment aquest concepte i si té semblances amb com s'articulava en el món antic.

Per dur a terme aquesta tasca, els docents podran fer servir tots aquells recursos que estimin oportuns: veure pel·lícules, llegir textos, veure representacions teatrals, fer jocs interactius, construir maquetes...

Una base d'orientació podria ser una seqüència ordenada d'accions amb les següents preguntes:

- Qui n'és l'autor o autora?
- De quin any o època és?
- Quina informació ens aporta?
- Amb quina intenció es va fer?
- Quin és el punt de vista de l'autor o autora?
- Quines temàtiques tracta? O quins temes silencia?

Aquells contextos didàctics més escaients són aquells en què l'alumnat ha de posar en situació d'aplicar el mètode científic a la interpretació del passat a partir de l'aplicació de la recerca històrica. Caldrà que el professorat creï situacions d'aprenentatge en què l'alumnat pugui aplicar els coneixements i les habilitats adquirides.

Quant al patrimoni cultural, l'alumnat haurà d'aplicar descriptors formals que presentin una lògica interna coherent per reconèixer les característiques bàsiques de les diverses manifestacions culturals, artístiques i patrimonials llatines.

Quan l'alumnat treballi amb obres d'art, s'haurà de plantejar i respondre qüestions que poden seguir l'esquema dels qüestionaris KPSI (*Knowledge and Prior Study Inventory*), que permeten fer una autoavaluació de manera que l'alumnat pren consciència del propi procés d'aprenentatge. Algunes d'aquestes qüestions poden ser:

- Com és formalment?
- En quin període (o any) es va crear?

- On es va crear?
- Què representa?
- Qui ho va encarregar? Per a qui era?
- Quins materials emprà?
- Què en sabem, de la societat del moment?
- Què en sabem, de l'autor o autora?
- Quines semblances i diferències presenta amb d'altres obres o produccions artístiques?
- Quina influència ha tingut en les manifestacions artístiques posteriors?

Les activitats didàctiques que es recomanen per desenvolupar aquesta competència són les visites a museus i a jaciments arqueològics propers. La realització d'itineraris historicoartístics permet l'observació *in situ* i una interpretació del patrimoni en el seu context; mentre que l'observació del patrimoni a través de l'ús d'eines TIC permet una observació i interpretació indirecta, però adequada si el patrimoni que volem veure i/o estudiar no es troba a l'abast de l'alumnat.

Sigui quina sigui l'activitat que fem, sigui presencial o mitjançant l'ús de TIC, cal que hi hagi una feina prèvia i una proposta didàctica per extreure el màxim rendiment a l'activitat. Això es pot fer a partir d'un dossier, visualitzant algun documental o bé distribuint la tasca entre l'alumnat. L'activitat es pot finalitzar amb un debat que posi en comú els aprenentatges adquirits, a partir de qüestions o problemes.

Es poden realitzar activitats d'anàlisi, però també es poden fer de creació pròpia, com poden ser notícies a partir de la investigació prèvia sobre el patrimoni, principalment aquell més proper a l'alumnat. Aquesta mena d'activitats possibilita atorgar responsabilitat i protagonisme a l'alumnat.

Al llarg del desenvolupament de la competència, el docent fomentarà l'agrupament divers dels alumnes en funció de l'adequació de les activitats didàctiques: individual, en parelles, en grups. Es poden aplicar les metodologies de l'aprenentatge basat en problemes, en reptes o en projectes.

No es pot sinó insistir que hi ha un vocabulari específic que l'alumnat ha de conèixer i emprar de manera adequada. Cal introduir aquest vocabulari de forma gradual, tot aprofitant que l'alumnat ja en té un coneixement gràcies a la matèria de Ciències Socials: Geografia i Història.

És important que els nois i noies desenvolupin estratègies de cerca d'informació, en diferents suports, que la sàpiguen valorar, seleccionar i emprar per enriquir els seus coneixements, i que sàpiguen argumentar les seves explicacions.

Orientacions per a l'avaluació

És recomanable proposar activitats que permetin a l'alumnat caracteritzar les diferents etapes en què dividim la història de Roma i alguns dels fets i episodis més rellevants., Així mateix, cal aportar a l'alumnat les fonts que ens permeten interpretar el passat. L'alumnat haurà de fer ús d'aquestes fonts primàries i secundàries (algunes proposades pel professorat, algunes cercades pel mateix alumne).

Les activitats que es plantegin han de potenciar que l'alumnat reflexioni sobre la intenció i les finalitats tant dels autors com de les persones que les encarregaven d'acord amb un posicionament polític, social i econòmic. Cal que s'analitzin les necessitats, les creences que hi ha darrere una obra i les solucions tècniques emprades. Finalment, caldrà veure quina projecció ha tingut l'obra fins a l'actualitat.

Els i les alumnes hauran de ser capaços d'aplicar descriptors formals que segueixin una lògica interna coherent per tal de reconèixer les característiques bàsiques de diverses manifestacions culturals i patrimonials i, a partir d'aquest punt, associar les obres amb les èpoques històriques i les societats que les van produir.

Els instruments i recursos per a l'avaluació poden ser imatges, fotografies, reproduccions, escultures, edificacions, ceràmiques, fragments d'obres literàries, documents, etc.

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment d'aquesta competència poden ser útils indicadors com els que es descriuen a continuació.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Situa els fets històrics en un eix cronològic elaborat per ell mateix.	Situa els fets històrics en un eix i marca les grans etapes convencionals.	Situa els fets històrics en un eix cronològic, marca els grans períodes i identifica els fets rellevants que han suposat els canvis, incloent la cronologia.
Contextualitza els fets històrics en el terreny polític, econòmic i social.	Contextualitza els fets històrics en el terreny polític, econòmic i social. Estableix relacions amb altres fets d'àmbit divers (cultural, científic, artístic...).	Contextualitza i interrelaciona els fets i processos històrics i estableix relacions amb altres territoris propers.
Identifica les característiques més importants de la societat romana.	Compara aspectes de la societat romana en dos moments determinats, tot cercant les semblances i les diferències.	Compara la societat romana, tot identificant els canvis i les continuïtats, amb la societat present.
Identifica el significat de l'obra artística i/o literària, les seves característiques i el context.	Interpreta els significats de l'obra artística i/o literària (funcionalitat, sentiments, idees, finalitats...), i la relaciona amb altres obres coetànies.	Contrasta els significats de l'obra artística i/o literària, la contextualitza i la relaciona amb altres obres no coetànies.
Identifica alguns canvis i continuïtats en les manifestacions culturals, en fa una mínima comparativa i ho relaciona amb l'actualitat.	Compara una mateixa manifestació cultural en el passat i en el present i n'analitza l'evolució.	Compara els canvis i continuïtats que es donen en les manifestacions culturals, els relaciona amb l'evolució històrica.
Identifica els valors inherents de les expressions culturals, artístiques i/o literàries de l'època romana.	Contextualitza les expressions culturals, artístiques i/o literàries de l'època romana.	Analitza críticament les expressions culturals, artístiques i/o literàries de l'època romana i les seves aportacions al món d'avui.
...

Exemple d'activitat d'avaluació

Aquesta activitat d'avaluació és especialment extensa, ja que tracta de donar resposta als diferents components de la competència. El docent pot seleccionar aquells aspectes que li resultin útils segon el context.

Contextualització

Imaginem que fem una excursió a la ciutat de Tarragona amb l'alumnat. Durant la visita, l'alumnat ha pogut veure al passeig Arqueològic una estàtua rèplica de l'August de Prima Porta que s'exhibeix als Museus Vaticans de Roma. També es pot treballar de forma virtual des de l'aula.

A partir de la visita a Tarragona i d'haver observat l'estàtua, es poden plantejar diverses activitats avaluatives:

1. Sobre la figura de l'estàtua:
 - a) A qui està dedicada l'estàtua que es pot veure a Tarragona?
 - b) Quin càrrec desenvolupà?
 - c) Qui fou el seu pare adoptiu?
 - d) Quina relació té amb Tarragona?
 - e) Qui el succeí?
2. Fes un eix cronològic amb els fets més destacats que van succeir durant la vida d'August.
3. En el peu de l'estàtua, podem llegir el text següent:

Imatge cedida per Maica González

ITALIA RESPUBLICA
SIGNUM HOC
IMP. AUGUSTI CAESARIS
NOBILI TARRACONENSIVM CIVITATI
DONO DEDIT
QUO LAUDEM INCLYTI PRINCIPIS
ET MEMORIAS ROMANI NOMINIS
UTRIQVI COMMUNES
GRATAE CIVIVM VOLUNTATI
CONSIGNARENT
RAPHAELE GUARIGLIA
APUD HISPANICAM RESPUBLICAM
ITALIAE REGIS ORATORE
A. MCMXXXIV

Respon a les preguntes següents:

- a) Quins mots s'entenen i es poden traduir al català?
- b) Qui la va regalar a la ciutat de Tarragona?
- c) Quin any? Qui governava aquell any al país que la va regalar? Quina forma de govern hi havia a Espanya? Són aquestes formes de govern hereves de formes de govern de l'antiga Roma? Fes un quadre comparatiu explicant les diferències entre totes dues formes de govern a l'antiga Roma.
- d) Creus que hi ha alguna intencionalitat política per part del govern que la va regalar?
- e) A quina altra ciutat espanyola es va regalar? Quan?

4. Hi ha alguna diferència entre l'August de Prima Porta i la còpia que es pot veure a Tarragona?

Augustus de Prima Porta. Museus Vaticans. Font: Wikimedia Commons

5. Digueu si són veritat o mentida les afirmacions següents. Després corregeix les frases incorrectes per fer-les correctes.

	Verdader	Fals
August pertanyia a la família Clàudia.		
August era fill natural de Juli Cèsar.		
August derrotà Marc Antoni i Cleòpatra a la batalla d'Acci.		
August visqué a Tarragona durant tres anys.		
August morí l'any 14 aC.		

6. En el festival de reconstrucció històrica que se celebra a Tarragona, *Tarraco Viva*, en la seva edició de 2014 va mostrar una reproducció de l'estàtua pintada. Per què? Estaven pintades les estàtues del món romà (i del món grec)? Creus que caldria pintar l'estàtua que hi ha al passeig Arqueològic?

7. La imatge de sota és una ampliació de la cuirassa que porta l'estàtua. L'escriptor Horaci va escriure:

*... ius imperiumque Praehates
Caesaris accepit genibus minor; aurea fruges
Italiae pleno defundit Copia cornu.*

Hor., Ep., I, XII, 27 ss

[El rei Prahates ha acceptat, agenollat, la justícia i el poder del Cèsar; la daurada abundància ha espargit els seus fruits a Itàlia amb la seva banya plena.]

- a) Podries assenyalar a la imatge el rei part vençut?
- b) Podries assenyalar a la imatge la deessa de l'abundància amb la seva banya?

8. L'emperador August ens va deixar una obra literària, la seva inscripció funerària coneguda com a *Res Gestae Divi Augusti* ('Els fets del diví August'), on diu:

Post id tempus auctoritate omnibus praestiti, potestatis autem nihilo amplius habui quam ceteri qui mihi quoque in magistratu conlegae fuerunt.

[Superant a tots en aquell temps en autoritat i influència, tanmateix no vaig posseir cap poder institucional més ampli que aquells que amb mi foren col·legues en les magistratures.]

- a) Què vol dir *col·lega*?
- b) És cert que August no va avantatjar els seus col·legues en poder?
- c) Com interpretes l'expressió *primus inter pares* que va deixar el mateix August.

9. Virgili fou un dels escriptors preferits del *Princeps*. Va escriure un poema èpic que narrava l'arribada dels troians a Itàlia i la creació de l'ideal del poble romà.

- a) Quin fou aquest poema èpic?
- b) Quan el va escriure?
- c) A quin cercle literari pertanyia?
- d) Hi havia algun altre escriptor en aquest cercle?
- e) Quina relació hi ha entre August i el protagonista del poema èpic, tal com reflecteix l'autor de l'estàtua d'August de Prima Porta amb la imatge de Cupido?

10. En aquest poema èpic, Virgili va escriure:

*Tu regere imperio populos, Romane, memento
(hae tibi erunt artes), pacique imponere morem,
parcere subiectis et debellare superbos.*

Virg., En., VI 851ss

[Tu, romà, recorda't que has de governar els pobles amb el teu poder. Aquestes seran les teves arts: imposar el costum de la pau, perdonar els que es rendeixin, combatre els superbs.]

- a) Què vol dir Virgili amb *combatre els superbs*?
- b) Té reflex en l'estàtua de l'August de Prima Porta?

En el **nivell 1**, l'alumne o alumna respon a les preguntes relatives al context històric de manera descriptiva. Identifica les característiques bàsiques de les manifestacions culturals, artístiques i/o literàries i el seu significat. Les seves hipòtesis són simples.

En el **nivell 2**, l'alumne o alumna respon a les preguntes relatives al context històric de manera explicativa. Reconeix les característiques de les manifestacions culturals, artístiques i/o literàries, tot relacionant-les amb l'autor o autora i altres obres del context. Les seves hipòtesis són senzilles.

En el **nivell 3**, l'alumne o alumna respon a les preguntes relatives al context històric de manera argumentada i n'extreu conclusions. Interpreta les manifestacions culturals, artístiques i/o literàries, relacionant autor i obra amb d'altres obres d'altres èpoques.

Dimensió transversal actitudinal i plurilingüe

D'acord amb el Marc europeu comú de referència per a les llengües, s'entén per plurilingüisme el coneixement que l'individu té de diferents llengües i cal diferenciar-lo del multilingüisme, que és la coexistència de més d'una llengua en una societat determinada.

Amb la dimensió plurilingüe, l'individu desenvolupa una habilitat comunicativa que mobilitza tota la seva experiència lingüística integrada, en la qual els coneixements que té de diverses llengües s'interrelacionen i interactuen en un determinat context cultural.

El llatí i el seu context cultural, amb la seva mirada al passat, amb l'anàlisi d'una societat que es va esdevenir fa dos mil anys, tan llunyana en el temps, però ara tan propera a la nostra en molts aspectes culturals i tradicionals, ens pot ajudar, a través de la comparació dels dos mons, no només a conèixer millor el món antic sinó ara a entendre i comprendre com funciona el nostre món actual.

En la societat actual trobem una gran quantitat de conflictes, causats pels canvis socials, polítics i econòmics que ha experimentat el nostre món en els darrers cinquanta anys. Les noves tecnologies de la informació i la comunicació ens han acostat el món, han reduït les distàncies tal com fa vint segles ho van fer les vies romanes; la immigració i el multiculturalisme ja es va esdevenir a Roma, una ciutat on es podien trobar persones de tot el món conegut i llengües diferents. Aquesta diversitat no només no va ser una rèmora per a Roma, ans al contrari, la concentració i adaptació dels diversos i diferents pobles que constituïen els dominis va enriquir l'urbs, no només econòmicament sinó també socialment.

La societat actual no pot sinó mirar enrere i veure com aquests problemes van ser superats i resolts a Roma.

Una de les derivades de la multiculturalitat, a més a més, és la presència de diverses llengües que conviuen en un mateix indret. Estrany és aquell individu que viu envoltat d'una única llengua i que no es desplaça a indrets on es parlen llengües diferents a la pròpia. De manera que un individu que és capaç d'activar els seus recursos lingüístics per poder valorar la riquesa que significa una altra llengua i, si és possible, intentar comprendre el discurs en aquella llengua, desenvoluparà les seves capacitats personals, socials i, fins i tot, professionals.

Aquesta dimensió es desenvolupa a partir de la capacitat d'usar el coneixement i la pròpia experiència lingüística per aconseguir una comunicació amb un interlocutor. Això implica saber valorar els continguts lingüístics i també els culturals del parlant d'altres llengües. Així doncs, la curiositat lingüística esdevé cabdal en aquesta dimensió: fer-se preguntes, cercar qüestions, plantejar-se nous reptes.

La matèria de llatí, en definitiva, té un paper rellevant en aquesta dimensió, ja que facilita el contacte i la transferència de coneixements, tant d'estructures com de conceptes, entre les diverses llengües romàniques que un alumne pot conèixer, inclús amb l'anglès, a causa de la gran influència que la llengua llatina va exercir a les Illes Britàniques durant quatre-cents anys.

Algunes de les estratègies que es desenvolupen són, entre d'altres, el reconeixement d'elements lèxics, morfològics i sintàctics comuns.

Tota aquesta explicació hauria de desembocar en un respecte cap a la diversitat lingüística, la pròpia i la d'altri, així com a una valoració positiva d'aquesta diversitat.

Atès el caràcter transversal d'aquesta dimensió, es considera que en l'etapa d'educació secundària obligatòria no cal definir competències avaluables dins d'aquesta dimensió sinó posar l'èmfasi en la utilització i aplicació de manera transversal de les estratègies plurilingües en totes les competències definides.

Orientacions metodològiques

Per desenvolupar la dimensió és important integrar en activitats d'aprenentatge l'ensenyament d'aquestes estratègies. Una de les formes més productives i alhora senzilles serà la de presentar un document en diverses llengües alhora, preferentment romàniques i/o properes a l'alumnat, de forma que l'alumnat hagi de transferir i activar els diversos coneixements lingüístics.

El professorat, alhora, haurà de fer palès que aquelles llengües que comparteixen un mateix origen (principalment, les llengües romàniques i les germàniques) tenen elements lingüístics comuns (lèxics, fonètics, gràfics, morfosintàctics...). Aquesta reflexió es pot fer a partir de textos escrits, audicions, etc. Igualment, caldrà fer esment d'aquells elements que són comunicació no verbal, com són els gestos, ja que són una ajuda i alhora una font de coneixement de la cultura d'aquella llengua.

El docent ha d'estimular l'ús de les estratègies plurilingües en activitats de comprensió i producció de textos. Cal que els i les alumnes perdin la por davant de textos o discursos en llengües poc conegudes, i animar-los a esforçar-se per intentar entendre què es diu. A partir de l'experimentació, l'alumnat podrà adonar-se dels èxits comunicatius que es produeixen.

Una de les formes en què es poden afavorir aquestes situacions és emprant la diversitat lingüística que es pugui donar a l'aula, al centre o a l'entorn. Es poden afavorir situacions en què l'alumne o alumna hagi de posar en pràctica les estratègies que s'han treballat, per exemple, en la integració de nous companys.

Però la traducció, entesa com la correlació automàtica entre dos conceptes, no és l'element central d'aquesta competència. Al contrari, s'ha de tendir a l'adquisició natural en un procés similar al que es produiria en l'adquisició de la llengua materna.

Finalment, es presenten alguns exemples d'activitats que es poden emprar i treballar en contextos de comunicació multilingüe:

- Mostrar textos en les diferents llengües que l'alumnat coneix i demanar-li que identifiqui les semblances en vocabulari i estructures per comprendre'ls.
- Evidenciar casos en què hi ha mots que semblen tenir una afinitat directa, però que en realitat s'empenen en àmbits diferents (falsos amics).
- Fer escoltar o llegir textos en llengües desconegudes per a l'alumnat i que tinguin punts de connexió amb la pròpia o amb la llengua estrangera estudiada per detectar aquestes semblances i produir un text similar.
- Simular situacions comunicatives quotidianes amb presència de més d'una llengua en les quals s'apliquin i es posin en evidència les diferents estratègies plurilingües; per exemple, fer d'interpret en una situació simulada en què dues persones no s'entenen i necessiten la intervenció d'un tercer.
- Emprar llenguatge no verbal propi d'altres cultures de l'àmbit de la *romania* o mediterrani.

Caldrà que els docents facin participar activament l'alumnat en les activitats d'aprenentatge. Per un costat, per tal que perdin la por a parlar en públic; per l'altre, per millorar la seva comprensió de la llengua llatina.

Annex 1

Continguts clau de les dimensions

Continguts clau	Dimensions*				
	CL	EE	CO	HSC	AP
1. Estratègies de comprensió escrita.					
2. Lèxic i semàntica.					
3. Morfologia.					
4. Sintaxi.					
5. Pragmàtica.					
6. Estratègies verbals i no verbals per superar malentesos.					
7. Cerca i gestió de la informació lingüística.					
8. Ús d'eines de consulta lèxica.					
9. Estratègies de producció oral.					
10. Estratègies d'interacció oral.					
11. Fonètica i fonologia.					
12. Geografia i organització territorial de la Roma antiga.					
13. Fets principals de la història de Roma.					
14. Organització sociopolítica del món romà.					
15. La dona en el món romà.					
16. Les manifestacions culturals i artístiques romanes.					
17. Diversitat cultural i religiosa.					

* CL: comprensió lectora. EE: expressió escrita. CO: comprensió oral. HSC: històrica i sociocultural. AP: actitudinal i plurilingüe

Annex 2

Relació entre els continguts clau i els continguts curriculars

Continguts clau	Continguts curriculars
1. Estratègies de comprensió escrita.	<ul style="list-style-type: none"> • Organitzadors gràfics. • Preguntes i respostes. • Resums.
2. Lèxic i semàntica.	<ul style="list-style-type: none"> • Recursos lèxics. <ul style="list-style-type: none"> – Repeticions. – Sinònims. – Hiperònims. – Hipònims. • Camps semàntics. <ul style="list-style-type: none"> – <i>Salutationes.</i> – <i>Familia.</i> – <i>Vocabula oppidorum, regionum et linguarum.</i> – <i>Officia, munera.</i> – <i>Res atque utensilia scholastica.</i> – <i>Colores.</i> – <i>Aedificia publica et privata (amphiteatrum, theatrum, thermae, circum, domus et villa).</i> – <i>Partes et descriptio corporis.</i>

Continguts clau	Continguts curriculars
3. Morfologia.	<ul style="list-style-type: none"> • Substantius. <ul style="list-style-type: none"> – Nominatiu: subjecte i predicat nominal. – Vocatiu. – Acusatiu: objecte directe i complement circumstancial amb preposició. – Genitiu: possessiu. – Datiu: objecte indirecte. – Ablatiu: separatiu, d'instrument, agent, de companyia, locatiu. • Adjectius. <ul style="list-style-type: none"> – Adjectius de tres terminacions. – Adjectius positius i comparatius d'igualtat/desigualtat. • Numerals. <ul style="list-style-type: none"> – Cardinals des de l'1 fins al 100. – Ordinals des de l'1 fins al 10. • Pronoms. <ul style="list-style-type: none"> – Personal: <i>ego, tu, is-ea-id, nos, vos, ii-eae-ea.</i> – Relatiu: <i>qui, quae, quod.</i> – Interrogatiu: <i>quis (qui), quae, quid (quod)?</i> – Demonstratiu: <i>hic, haec, hoc.</i> <i>Ille, illa, illud.</i> <i>Is, ea, id.</i> – Possessius: <i>Meus, mea, meum.</i> <i>Tuus, tua, tuum.</i> <i>Suus, sua, suum.</i> <i>Noster, nostra, nostrum.</i> <i>Vester, vestra, vestrum.</i> <i>Nullus, nulla, nullum.</i> • Adverbis. <ul style="list-style-type: none"> – Temporals, mode, afirmatiu. <i>Adverbia affirmativa: ita, sane.</i> <i>Adverbia temporalia: hodie, mane, vespere, hoc mense, hoc anno.</i> • Verbs. <ul style="list-style-type: none"> – Present indicatiu actiu/passiu. – Infinitiu present actiu/passiu. – Imperatiu positiu/negatiu.

Continguts clau	Continguts curriculars
4. Sintaxi.	<ul style="list-style-type: none"> • Oració simple. • Oracions compostes per coordinació. <ul style="list-style-type: none"> – Copulatives: <i>et, atque, -que, nec, neque, ac.</i> – Disjuntives: <i>sed, autem.</i> – Adversatives: <i>nam, enim.</i> – Il·latives: <i>itaque, ergo.</i> • Oracions compostes per subordinació. <ul style="list-style-type: none"> – Substantives: infinitiu concertat i no concertat. – Adjectives o de relatiu. – Adverbials: <ul style="list-style-type: none"> Temporals amb <i>cum, dum.</i> Comparatives d'igualtat: <i>tam... quam... / non tam... quam...</i> Causals amb <i>quia, quod.</i>
5. Pragmàtica.	<ul style="list-style-type: none"> • Gèneres de text. • Organització del text. • Adequació a la situació i a l'interlocutor. • Context lingüístic. • Registre. • Elements de la comunicació. • Ús de suport visual. • Gestualitat.
6. Estratègies verbals i no verbals per superar malentesos.	<ul style="list-style-type: none"> • Volum de veu. • Entonació. • Velocitat. • Fluïdesa. • Repeticions. • Gestualitat. • Interrogacions retòriques.
7. Cerca i gestió de la informació lingüística.	<ul style="list-style-type: none"> • Arrels i desinències. • Tipus de desinències.
8. Ús d'eines de consulta lèxica.	<ul style="list-style-type: none"> • Diccionaris (en paper i/o en línia). • Cercadors de textos: Perseus, etc.
9. Estratègies de producció oral.	<ul style="list-style-type: none"> • Adequació al context. • Claredat de la pronúncia. • Volum de veu. • Riquesa semàntica. • Fluïdesa. • Repeticions. • Gestualitat.
10. Estratègies d'interacció oral.	<ul style="list-style-type: none"> • Escolta activa. • Gestualitat. • Torn de paraula. • Petició d'aclariments.

Continguts clau	Continguts curriculars
11. Fonètica i fonologia.	<ul style="list-style-type: none"> • Regles de pronúncia del llatí clàssic. • Fluïdesa.
12. Geografia i organització territorial de la Roma antiga.	<ul style="list-style-type: none"> • Interpretació de models geogràfics. • Províncies i ciutats principals. • Els romans a Hispània.
13. Fets principals de la història de Roma.	<ul style="list-style-type: none"> • Cronologia. • Temps històric. • Els romans a la Península Ibèrica. Empúries i Tàrraco. <ul style="list-style-type: none"> – Conseqüències de l'arribada dels romans: la romanització.
14. Organització sociopolítica del món romà.	<ul style="list-style-type: none"> • Principals formes de govern (monarquia, república, imperi). <ul style="list-style-type: none"> – Semblances i diferències entre les formes de govern a l'antiga Roma i les actuals. • Societat en el món antic. • Ciutadans: lliures (patricis, plebeus, lliberts) i esclaus. • L'urbanisme romà i l'actual. Semblances i diferències. <ul style="list-style-type: none"> – Edificis més representatius: teatres, amfiteatres, circs, aqüeductes, termes, temples, <i>domus</i>, <i>villa</i>, <i>insula</i>. • Vida quotidiana: lleure, escola, relacions familiars i relacions socials.
15. La dona en el món romà.	<ul style="list-style-type: none"> • Importància de la dona en la política, la societat, la cultura i la religió.
16. Les manifestacions culturals i artístiques romanes.	<ul style="list-style-type: none"> • Literatura: autors principals del món antic. • Reconeixement de temes mítics i històrics del passat romà en l'art. • Referents estètics: cànons i ordres arquitectònics.
17. Diversitat cultural i religiosa.	<ul style="list-style-type: none"> • Idees bàsiques del món religiós romà. Aspectes culturals tant públics com privats. • Politeisme <i>versus</i> monoteisme. • Sincretisme religiós.

Annex 3

Competències i nivells de gradació

	Competències	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Dimensió comprensió lectora	1. Interpretar els trets contextuals, discursius i lingüístics d'un text per comprendre'l.	1.1. Interpretar els trets contextuals, discursius i lingüístics simples en textos de temàtica coneguda, i amb lèxic i estructures morfosintàctiques senzilles.	1.2. Interpretar els trets contextuals, discursius i lingüístics en textos de temàtica parcialment ampliada però coneguda, i amb lèxic i estructures morfosintàctiques variades.	1.3. Interpretar els trets contextuals, discursius i lingüístics en textos de temàtica àmplia d'àmbits diversos i amb un lèxic i estructures morfosintàctiques d'una certa complexitat.
Dimensió expressió escrita	2. Escriure textos en la llengua pròpia i en llengua llatina de tipologia diversa i estructura morfosintàctica senzilla.	2.1. Planificar i redactar textos senzills, amb un repertori lèxic freqüent, a partir de models, i fer-ne la revisió dels elements claus amb suport d'eines de cerca i informació.	2.2. Planificar i redactar textos escrits senzills, amb un repertori lèxic i sintàctic freqüent, introduir noves estructures lingüístiques a partir de models, i fer-ne la revisió dels diversos elements amb suport d'eines de cerca i informació.	2.3. Planificar i redactar textos escrits senzills i estructurats, de forma autònoma i seleccionant idees, de diverses modalitats i amb la introducció d'idees pròpies i originals, tot fent-ne una revisió del text.
Dimensió comunicació oral	3. Comprendre i produir textos orals en la llengua pròpia i en llengua llatina de tipologia diversa, i emprar estratègies d'interacció senzilles.	3.1. Comprendre i produir de manera entenedora textos orals breus i senzills de gèneres diversos, referits a fets i coneixements familiars i habituals, amb un repertori lèxic elemental.	3.2. Comprendre i produir de manera entenedora i correcta textos orals senzills de gèneres diversos, referits a experiències viscudes i/o temes diversos i repertori lèxic bàsic.	3.3. Comprendre i produir de manera fluïda textos orals ben estructurats de gèneres diversos, referits a fets i coneixements diversos, amb un lèxic ampli i variat i una morfosintaxi de certa complexitat.
Dimensió històrica i sociocultural	4. Interpretar la cosmovisió que contenen els fets històrics i les manifestacions culturals romanes, i establir vincles amb els temps actuals.	4.1. Explicar la cosmovisió romana a través de la identificació d'algunes característiques de diversos fets històrics i manifestacions culturals, i relacionar-los amb l'època actual.	4.2. Explicar la cosmovisió romana a través de la identificació d'algunes característiques de diversos fets històrics i manifestacions culturals, i relacionar-los amb l'època actual.	4.3. Explicar la cosmovisió romana a través de la identificació d'algunes característiques de diversos fets històrics i manifestacions culturals, i relacionar-los amb l'època actual.

Annex 4

Portals de referència del Departament d'Educació

Portal	Descripció
XTEC	<p>La Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC) és la xarxa telemàtica del Departament d'Educació al servei específic del sistema educatiu de Catalunya i ofereix els apartats següents: Recursos, Centres, Currículum i orientació, Comunitat, Formació, Projectes, Innovació, Serveis educatius, Atenció a l'usuari i La meva XTEC.</p> <p>Adreces URL: http://xtec.gencat.cat/ca/inici/ http://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/eso/</p>
ALEXANDRIA	<p>Alexandria és una biblioteca de recursos desenvolupada pel Departament d'Educació regida pel principi de cooperació que permet pujar alguns tipus de materials educatius digitals, com ara cursos Moodle, activitats per a PDI, entre d'altres, per facilitar la seva posterior localització i intercanvi.</p> <p>Adreça URL: https://alexandria.xtec.cat/?lang=es</p>
ARC (Aplicació de Recursos al Currículum)	<p>Espai estructurat i organitzat que permet accedir a propostes didàctiques vinculades als continguts del currículum i que ajuden a avançar en l'exemplificació de les orientacions per al desplegament de les competències bàsiques.</p> <p>Adreça URL: https://apliense.xtec.cat/arc/</p>
ATENEU	<p>Ateneu és l'espai de formació que recull els materials elaborats per a les activitats formatives, recursos metodològics i documentals, eines per treballar a les aules i tutorials.</p> <p>Adreça URL: http://ateneu.xtec.cat/wikiform/wikiexport/cursos/index</p>
EDU365	<p>L'Edu365 és el portal del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya adreçat a l'alumnat de les escoles i instituts del país i les seves famílies, tot i que qualsevol usuari pot fer ús dels recursos que hi apareixen.</p> <p>Adreça URL: http://www.edu365.cat/eso/llati/index.html</p>
MERLÍ	<p>Merlí és el catàleg de recursos educatius digitals i físics de la XTEC 2.0 del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu de proporcionar a la comunitat educativa un entorn de catalogació, indexació i cerca de materials didàctics.</p> <p>Adreça URL: http://merli.xtec.cat/merli/cerca/directoriInicial.jsp</p>

Portal	Descripció
XARXA DOCENT 2.0	<p>La Xarxa Docent és una xarxa social de docents i per als docents. Els objectius principals d'aquest espai d'acompanyament virtual són:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Oferir suport i acompanyament didàctic i pedagògic al professorat per a la incorporació de les TAC. 2. Oferir informació rellevant relacionada amb els aspectes docents i de gestió d'aula amb eines i recursos multimèdia. 3. Compartir i difondre coneixements i experiències entre tots els docents participants. 4. Crear una comunitat de pràctica orientada a l'aprenentatge entre iguals. <p>Adreça URL: http://educat.xtec.cat</p>
MARC EUROPEU COMÚ DE REFERÈNCIA	<p>El Marc europeu comú de referència proporciona unes bases comunes per a l'elaboració de programes de llengua, orientacions curriculars, exàmens, llibres de text, etc., a tot Europa. Descriu d'una manera exhaustiva el que han d'aprendre a fer els aprenents de llengua per utilitzar una llengua per a la comunicació i els coneixements i habilitats que han de desenvolupar per ser capaços d'actuar de manera efectiva. El Marc europeu comú de referència també defineix els nivells de domini de la llengua, que permeten mesurar el progrés dels aprenents en cada estadi de l'aprenentatge i durant tota la vida.</p> <p>Adreça URL: https://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_difusio/publicacions_en_linia/classific_temes/temes_materials_didactics/marc_europeu_de_referencia_per_a_les_llengues</p>